

MÜÜRILEHT

NÜÜDISKULTUURI HÄÄLEKANDJA

SAJA NELJAKÜMNE SEITSMES NUMBER : JAANUAR 2025

HIND 4€

9 772346 662013

#147

ÜKS VÄGA DEMURE, BRAT JA POLARI-SEERUNUD AASTA

Kõigi muude kokkuvõtete seas on maailma juhtivatel sõnaraamatutel kombeks kuulutada iga aasta lõpus välja aasta (uudis)sõna või väljend ning pea alati peegelduvad neis ka parasjagu ühiskonda defineerivad tendentsid, nähtused või sündmused. Üha suuremat rolli mängib keeleuendustes sotsiaalmeedia, kus saavad täiesti uute terminite kõrval värske lennu ka juba olemasolevad sõnad – eelmisel aastal kerkisid esile näiteks „yapping“ ehk lõppematu lobisemine või varem ilma kondoomita seksuaalaktile viidanud „rawdogging“. Viimane on hakanud tähistama ükskõik millist tegevust, mida sooritatakse ilma „abivahenditeta“, enamasti reisisemise kontekstis, kui veedetakse näiteks kümnetunnine lend ilma raamatu, filmide või muusikata.

Tänu sotsiaalmeediale uue elu saanud sõna „demure“ kuulutas Dictionary.com sel aastal ka võitjaks. **Jools Lebroni** TikTakis lendu lastud fraasis „very demure, very mindful“ sisalduv sõna viitab tõlkes küll tagasihoidlikkusele, kuid on konteksti asetatuna irooniline viide stereotüüpidele, millises ühiskond soovib naiselikkust näha. Kõneainet pakkusid veel Collins Dictionary aasta sõnaks valitud „brat“ (keegi, kes on enesekindel, iseseisev ja hedonistlik) **Charli XCX**i ülipopulaarse albumi järgi ning Oxford University Pressi avaliku hääletuse tulemusel selgunud võitja „brain rot“. Viimane on leidnud eesti keeles „ajumädaniku“ kujul juba sobiva muganduse ning kujutab endast peamiselt mõttelageda internetisisu üleliigsest tarbimisest tulenevat intellektuaalset ja mentaalset mandumist.

Kuigi näib, et Z- ja alfa-põlvkonna esindajad ning liiga vöök ja slängistunud keelekasutus on leksikonid üle võtnud, joonistub neist kohati ajuvabana näivatest sõnadest välja oluline osa meie kollektiivsest teadvusest. Nii peegeldavad näiteks „brain rot“ ja „rawdogging“ balansseerimist kahe äärmuse, infokülluse ja ekraanist eemaldumise vahel ning „demure“ ja „brat“ igipõlist identiteedi- ja soolisuse küsimust – tüdimust kehtestatud soorollidest ja jäikadest arusaamadest. Ehk peitub nende nähtuste ühes ajahetkes eksisteerimises ka püüd leida keskteed ning nende iroonilisuses võimalus läheneda inimkogemusele läbi huumoriprisma ja absurdi.

On ju seegi omamoodi kaitsemehhanism maailmas, kus Merriam-Webster valis aasta sõnaks „polariseerumise“ –

peamiselt seoses USA presidendivalimiste ning kaasnenud meediakajastusega, kust on jäänud kõlama, et inimesed on rohkem polariseerunud kui kunagi varem. Seda uudist kuulates tabas mind muidugi kerge *déjà-vu*: kas me pole selles kohas juba varem olnud? Oleme küll, kuid näib, et polarisatsiooni teerullil kütust jagub. Vähehald Ühendriikide näitel on see lõhe asunud majanduslike ja sotsiaalsete tegurite ning enda haardesse meelitava manofääri tõttu liikuma ka soolist liini pidi, nagu kirjutab selles numbris **Katarina Budrik** (lk 12), kuid võrgustunud maailmas ja üldist ühiskondlikku meelestatust jälgides ei pea ka neid trende enam ainult USAst otsima! Mõõdunud aasta näitas, et lahknevused ei teki ainult poliitilistes leerides, vaid võivad süttida ka väiksemates, varem ühte hoidnud segmentides. Näiteks Iisraeli-Palestiina konflikt arutelud tõusid mitte ainult kohalikul, vaid ka rahvusvahelisel tasandil selliste temperatuurideni, et ratsionaalsete vestluste kõrval kohtas ka mustvalget lahmimist, viha ja vastaspoole argumentide lange-mist kurtidele kõrvadele. Nähtu pani mind ennast korduvalt küsima, kas maailm on täiesti katki läinud või ma ise ei suuda enam selle toimimisest aru saada. Tundus, et lõpuks taandub vaidlus konflikti juurpõhuse asemel sellele, kes suudab kõvemalt häält teha ja oma õigust taga ajada. Tsiteerin siinkohal filmirežissöör **Ivar Murdi** vabavärsilist luuletust Müürilehe TV aastalõpusaatest: „Ühiskond on muutunud palju konservatiivsemaks, diskussiooni jaoks ei ole ruumi, kõik on enda identiteedis ja arvamuses kinni.“

Lõpetuseks tahaksin tulla korra tagasi selle üleilmse aasta sõna valimise praktika juurde. Eestis on seda valitud varem Eesti Päevalehe toimetuse ning seal on tulnud võitjateks nii „kobarkakk“ kui ka „idavedu“. Ehk võiks rakendada seda praktikat ka riiklikul tasandil ja hinnata, kes meile kollektiivset peeglist lõppenud aastal vastu vaatas?

Mariliis Mõttus, elustiili- ja muusikatoimetaja

Foto: Kerin Vossler

Orav, A. T. 2024. Teismelised poisid radikaliseeruvad: „Minu jaoks on täiesti uskumatu, et tänapäeva noored on nii kasti sees oma vaadetega.“ – Eesti Ekspress, 11.05.

Esikaanel Daniel Vaarik. Foto: Johanna Reinvald

TOIMETUS

Aleksander Tšapov
Henri Kõiv
Mariliis Mõttus
Maia Tamnjärv
Helena Aadli
Pille Sepp
Janet Kljuzin

peatoimetaja
tegev- ja sotsiaaliatoimetaja
elustiili- ja muusikatoimetaja
kirjandus- ja teadustoimetaja
kultuuritoimetaja
keeletõimetaja
müügi- ja reklaamijuht

aleksander@muurileht.ee
henri@muurileht.ee
mariliis@muurileht.ee
maia@muurileht.ee
helena@muurileht.ee
pille@muurileht.ee
janet@muurileht.ee

Makett/kujundus
Illustraatorid

Madis Katz
Andrei Kedrin, Ave Taavet, Jaan Pavliuk, Jaan Rõõmus,
Liisa Kruusmägi, Liisi Grünberg, Lilian Hiob,
Maria Izabella Lehtsaar, Martin Eelma, Nadezda Andrejeva,
Stella Salumaa, Vahram Muradyan
Alana Proosa, Johanna Reinvald, Ken Mürk, Renee Altrov,
Tõnu Tunnel

KOLLEGIUM: BRIGITTA DAVIDJANTS, SIGNE IVASK, JENS JAANIMÄGI,
KAROLA KARLSON, HELGI SALDO, BERK VAHER

VÄLJAANDJA: SA KULTUURILEHT

TOETAB KULTUURIMINISTEERIUM

TRÜKK: KROONPRESS • TIRAAŽ: 4500

JÄLGI MEID

@Muurileht

SAADA MEILE

Uudiseid ja pressiteateid: uudised@muurileht.ee
Kirju, heliplaate, raamatuid ja muid väljaandeid Müürilehe
aadressile Voorimehe 9, 10146 Tallinn
Müürilehele pakke saates palume märkida aadressaadiks kindlasti „Müürileht“.

KAASAUTORLUSEST

Müürileht ootab kaastõid, milles on ajakohased ideed ja nende veenvad põhjendused; mis on kirjutatud loetavas eesti, vene või inglise keeles; milles ei leidu arutut idiootsust, vaid troonib silmapaistev mõtteselgus. Palavalt oodatud on artiklid ühiskonna, kultuuri, teaduse ja laiemalt elu kohta. Toimetuse jätab endale – iseenestest mõista – õiguse valida, millised tekstid avaldatakse. Aga kuna määrav ei ole ainult tekst, on tervitatud ka illustatsioonid, fotod, koomiksid, plakatid ja muud ajaleheformaati sobivad väljendusvormid! Kaastööga seoses võta ühendust mõne meie toimetajaga.

TOETA MÜÜRILEHE VÄLJAANDMIST

Telli Müürileht püsilepinguga 2.20 € eest kuus: tellimine.ee/muurileht
Reklaami Müürilehes: muurileht.ee/reklaam

INFO TELLIJATELE

Müürilehe levi korraldab Express Post. Kui värske leht õigel ajal kohale ei jõua, siis võta ühendust Express Posti klienditeeninduskeskusega telefonil (+372) 617 7717 või kirjuta aadressil tellimine@expresspost.ee.

SISUKORD

MUUSIKA

Spotify mähis – *Mark Alexander Ummelas* [5]

SOTSIAALIA

Eesti otsib (super)aktivisti –
Helen Tammemäe [6–7]

PERSOON

Intervjuu Daniel Vaarikuga –
Henri Kõiv [8–11]

POLIITIKA

Soolisest poliitilisest lõhest –
Katarina Budrik [12–14]

Poliitika kui nauding ja rõõm –
Christiana Sammal [17]

ANTIREKLAAM

Manosfäär – *Karl Ludenhof* [15]

ARVAMUS

Apartheidist Iisraelis – *Maris Sander* [16]

KIRJANDUS

Mõned mõtted harilikust kärnkonnast –
George Orwell [18–19]

LINNARUUM

Monument tühermaale – *Karina Vabson* [20]

KESKKOND

Liitsilmadega mees ja plastireostus –
Kadri Tüür [21]

KULTUUR

Karaokebuumist – *Helena Aadli* [22–23]

STUUDIOS

Roomet Jakapi – *Hildegard Reimann* [24–25]

ARVUSTUSED

Lavaspurt: Üüve-Lydia Toompere „Flex“ –
Gregor Kulla [26]

Kunstispurt: 9. Tallinna rakendus kunsti
triennaali peanäitus – *Ave Matsin* [26]

Mängufilm „Mootorsaed laulsid“ –
Kaspar Viilup [27]

VAT Teatri „Kabaree. Põrgu“ –
Triinu Kree [28]

Uued plaadid [31]

SKEENE

DJ-ankeet: DJ Shore Road [30]

Popkultuuriankeet: Ines Daferrari [30]

SUHTED

Avatud suhete hümn – *Milkgirl373* [32]

ilusad õnnelikud tüdrukud ei loe uudiseid

negatiivne tuleb eemal hoida

nii võib veel muretsema hakata

see põhjustab teadagi kortse ja enneaegset vananemist

ilusad õnnelikud tüdrukud ei räägi

koledatest asjadest

see vähendab naisenergiat

õndsad on need kes

osalevad retriitidel

hommikujooja ja tänuilkkuse praktikad

hoiavad reaalsuse mugavalt kaugel

ilusad õnnelikud tüdrukud ei tea mis on

Auschwitz

mis on Rwanda ja Gaza ja Mariupol

sõda on asi mis juhtub teistega

ja genotsiid

see on üks inetu sõna

moonutab huulte kuju

teeb kurvaks

korruta endale

olen õnnelik olen õnnelik olen õnnelik

pane silmad kinni

doomscrollimine teeb pilgu tuhmiks

see mida sa ei tea ei tee ka haiget ei poe hinge ei rõhu õlgu ei kipita silmakoopas koos pisaratega

kas saamegi neid hukka mõista

mitte tingimata ilusaid

mitte tingimata õnnelikke

mitte tingimata tüdrukuid

see on omamoodi anne

omamoodi oskus

konformism enesealhoiustink

privileeg

ilusad õnnelikud tüdrukud ei saa kunagi teadma

mis tunne on

olla ärgates prussakas

ja lasta maailmal end ajalehega

lapikuks lüüa

ja mul on nende üle hea meel

LUULE

ANNA KAARE

Foto: erakogu

Anna Kaare on luuletaja ja lootusetu maailmaparandaja. Tahab parimat, aga välja kukub nagu alati.

Illustratsioon: Maria Izabella Lehtsaar

TERE-TSAU!!! UUDISKIRJE, HEY, GUYS!

Illustratsioon: Siney Lepp

Head uut aastat kõigile jälgijatele! Oleme täna Kaspariga Haaberstis ja näitame teile, kuidas koduste vahenditega pommi teha. Kell on 20.00. Käisime just Haabersti Rimis ja ostsime kõik vajalikud tarvikud. Kaspar pole veel täielikult sisse kolunud ja kartsime, et uus koht, uus pood – äkki ei müüdaagi hõbepaberit, aga müüdi ikka.

Ühesõnaga. Täna me ei aja asja keeruliseks ja teeme üsna klassikalise pommi, mida te kindlasti jõuludel või aastavahetusel nägite, ning lisame omalt poolt väheke särtsu. Väikese sürrpriisi, kui lubate. Loomulikult müts maha kõikide gurmanide ja katsetajate ees, aga aastad on näidanud, et lihtsad pommid toimivad paremini. Sest mis on pommi kõige olulisem reegel? See peab töötama, ja töökindluse saavutamiseks pole tarvis üle mõelda, eks ole, liigne agarus on ogarus, see kõnekäänd kipub inimestel tihsti meelest minema.

Räägime Kasparist. Kaspar on minu identne mees. Ka tema on 184 cm pikk ja kaalub 84 kilogrammi. Ka temal on tumehall pintsak-mantel, mustad madala säärega talvesaapad, iPhone 84, must kootud müts ja valge siniste täppidega triiksärk, mille ülemine nööp on lahti.

Kaspari põis, täpselt nagu minulgi, mahutab 800 milliliitrit ehk neli pommi. Alles siis, kui Kaspar ühes oma põiega õhku lendab, käitub ta, ja näeb välja, pisut teistmoodi kui mina.

Mina olen rahulik inimene. Väga rahulik. Ka õhku lennates suudan hoida cool'i ja intelligenti, mis on haruharv nähtus ja loob mulle eeliseid nii sõprade kui ka partneri leidmise võitlusväljal. Kui Kaspar plahvatab, on terve ilm tema jäsemid täis ning mitte keegi ei mäleta, kuhu Kaspari iPhone 84 kadus. Eks niimoodi teras karastubki. Nagu jõusaalis, kus, kui enam ei jaksa, tuleb üks kätekõverdus veel teha, teades, et too viimane on ainus, millest sul päriselt kasu on. Džinntoonikuga on täpselt sama. Tuleb väljuda turvatsoonist, unustada ühiskonna seatud piirid, kuna inimvõimel pole piire ja naistele meeldivad mehed, kellel pole piire, mitte need, kes tunnevad piire. Kas sa *fucking* sõidad või loed kaarti? Just – sa sõidad! Ja muusika mängib. Kaart on alati sama. Ja Kaspar lendab õhku, ja siis mina. Ba-da-bim, ba-da-bum.

Niisis pommi. Võta 1,5-liitrine plastpudel. Kalla sinna klaasitäis džinni. Kalla toonik peale ja sega läbi. Maitse. Pane džinni veits juurde. Pudelile hõbepaber ümber ja kes tahab, võib laimi või vahtsasiirupit sisse panna, aga see on kõrvaline. Pudel läheb teibiga ümber vöö.

Takso tuleb maja ette. Sõidame Haaberstist Valka ja viime pealinna kultuuri ääremadele. Jõuame klubi ette. Tore õhtu, klubis pole õhku. Džinntoonik tõstab vererõhku. Täpselt nii.

1HÄÄL LINDA MAI KARI

Ma karjun, sest mind ajavad närvi inimesed, kes ei oska oma ninaotsast kaugemale vaadata. Need, kes ei taju suuremat pilti; kes tahavad vinguda, aga ei taha põhjendada. Need, kes mõtlevad ainult enda heaolule, ja siis veel need, kes käituvad nagu viimased matsid. Kus on esprii? Kus on eneseiroonia?

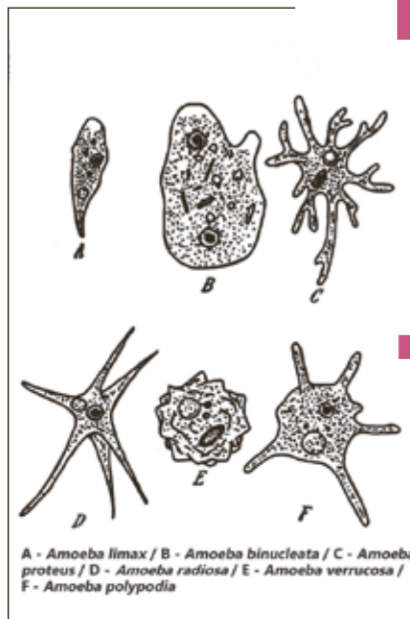
MÕÕDULINT

Selgusid alanud ussiaasta trendikaimad seksipoosid, mida iga kultuurinimene peab kindlasti proovima. Aitäh kõigile, kes kogemusi jagasid, ning palju õnne võitjatele!

1. Vana Tallinn – klassikaline poos, mis on töötanud aastakümneid või unepaalt.
2. Ananass – kihiline eksootika seiklushimulisele maitsele.
3. Tiina – kombeline poos tõelisele daamile.
4. Kaseke – talupojapoops, mis toimib suurepäraselt ka välitingimustes.
5. Komeet – poos, mille tegemist ei näe ette.
6. Kirju koer – lõbus poos inimestele, kellele meeldib väike segadus.
7. Teekond – poos, mis võtab kaua aega, aga viib lõpuks kohale.
8. Pilveke – poos kõigile, kes ei pelga vihma.
9. Mesikäpp – poos neile, kes ei karda käsi määrada.
10. Oravake – poos kärsitule lühemat kasvu inimesele.

Nael kummi!

KUU TEHE

A - Amoeba limax / B - Amoeba binucleata / C - Amoeba proteus / D - Amoeba radiosa / E - Amoeba verrucosa / F - Amoeba polyppidia

Allikas: Wikimedia Commons

Autor: Johan Blackstadus / Wikimedia Commons

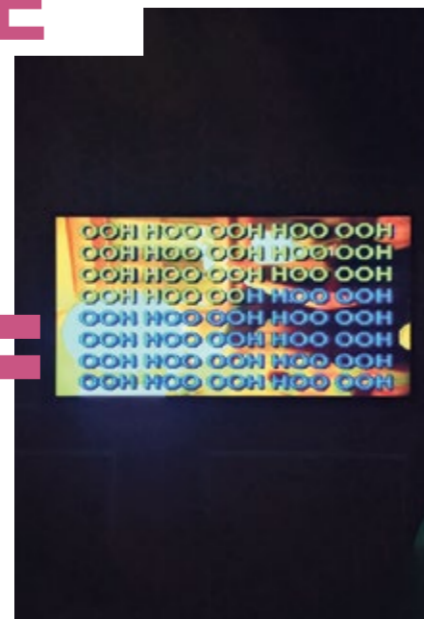

Foto: Nick Sherman

SPOTIFY MÄHIS

Juba mõnda aega defineerib muusikasõprade aasta lõppu Spotify personaalne aastakokkuvõte ehk Spotify Wrapped, mille saab sõprade omaga võrdlemiseks ja enda maitse näitamiseks innukalt sotsiaalmeediasse paisata.

Kirjutas **Mark Alexander Ummelas**, illustreeris **Oliver Udeküll**

Jõulukuu on alanud juba ligi kümme aastat sellega, et digimaailma päkapikud lohistavad läbi varatalvise lume ja läga rasket kingikotti. Noored ja vanad netikasutajad ärkavad hommikul üles, hõõruvad silmad rähmast puhtaks, jooksevad ummisjalu aknalaua juurde ja haaravad dekoratiivse sussi kõrvalt oma nutitelefoni. Päkapikud on toonud endaga kaasa aasta jagu isikuandmeid, mis on vorbitud kenaks slaidiesitluseks. Käes on Spotify Wrappedi aastaaeg!

ISIKUANDMETE EDEVUSE LAAT

Spotify Wrapped on tõenäoliselt parim turunduskampaania alates legendaarsetest Limpa reklaamidest, mis Eesti väikelaste südamed vallutasid. Olemuselt sarnaneb see fenomen peoplakate jagamisega: anna-annet, mis Eestis väikelaste südamed vallutasid. Olemuselt sarnaneb see fenomen peoplakate jagamisega: anna-annet, mis Eestis väikelaste südamed vallutasid. Olemuselt sarnaneb see fenomen peoplakate jagamisega: anna-annet, mis Eestis väikelaste südamed vallutasid.

Spotify Wrapped on tõenäoliselt parim turunduskampaania alates legendaarsetest Limpa reklaamidest.

Keegi ei hakka jagama pangast saadud andmeid oma tarbimis- harjumuste kohta – need numbrid on liiga pühad.

Foto: Sabina Ummelas

Mark Alexander Ummelas kuulus aastal 2024 kõige rohkem Lil B lugu „Unchain Me“. TYBG!

Foto: Gerr Rasmus Rõnnamets

Oliver Udeküll on vabakutseline graafiline disainer ja veebiarendaja.

tud elemendid muudavad pealtnäha piiritu muusikamaailma Möbiuse lehe kujuliseks ajupraadijaks. Isegi üleminekud teeb Spotify ise. Varsti lähevad diskorid pankrotti, AI ja algoritmide alusel koostatud *playlist*'id pole eriline samm edasi rekordboxi praegusest analüüsitsemest – eriti kui vaadata *beatmatching*'u ja *keysync*'i kultuuri.

PÜHAD NUMBRID

Kõik kolib lõpuks niikuini digisse. Tuvalu saar on varsti vee all, sealne valitsus on võtnud ette projekti kolida kogu riik metaversumisse. Kümne aasta pärast ei taha lapsed uut nutitelefoni, vaid oma aju kiipi. Selveri iseteeninduses ei saa raudselt ikka veel ilma Partnerkaardita maksta ja kahes tavakassas on jartsus 20 inimest. Ja neil kõigil on ajus kiip, aga Partnerkaarti ikka pole. Ja kui nad lõpuks teevad Partnerkaardi, saavad nad äpist või ajukiibi kaudu vaadata, kuidas nad ostsid kuupäeval 22.11. kell 17.54 Torupilli Selverist (Vesivärava 37, 10126 Tallinn, tel 667 3900)

porgand pestud (kogus 0,182, ühiku hind 0,49), plastpakend B (kogus 1, ühiku hind 0,10), gaseeritud vesi (kogus 1, ühiku hind 1,35) ja maksid muu hulgas 24 senti oma boonusrahaga.

Kas selleks ajaks on olemas Partnerkaardi *wrapped*? Mõõdunud aastal saime isegi Swedbanki *wrapped*'i, aga keegi ei hakka jagama pangast saadud andmeid oma tarbimis- harjumuste kohta – need numbrid, mida

seal näidatakse, on liiga pühad. Palganumbrist rääkimine on tabu ja transgressiivne, me ju ei taha, et inimesed teaksid, kui palju meil päriselt asjadele raha kulub või millele me kulutame. Äkki teised saavad aru, et saadame oma korteri üürileandjale iga kuu kommunaalide asemel jalapilte – miks sõbrad meile sel juhul nii mitu Aperoli välja pidid tegema, meil oli ju raha jalaga segada.

Meediatarbimist on aga täiesti okei jagada – äkki seepärast, et see pole „päris“ tarbimine. Voogedastuskeskkonna kaudu kuulatav muusika on justkui taustamüra, tal pole mingisugust siduvat elementi. Me ju ei maksa eraldi selle eest, et kuulata Spotifyst mõnd konkreetset artisti, vaid teenuse eest, mis annab meile vabaduse tarbida ükskõik missugust toodet – siinkohal muusikapalasis. Kogu *waveform* on osa lõputult ühtede ja nullide jadasest, mis aasta lõpuks kenasti kümnelt slaidil kokku võetakse. Plaati ei pea karbist välja võtma, kasseti pliiatsiga tagasi kerima. Muusika käib taustal ja on tänu Wrappedile lihtsasti kategoriseeritav. Sealjuures ei määra Wrapped kuulamisharjumusi isegi eriti süvitsi, kõik Rate Your Musicu, Last.fm-i ja Topstersi nohkarid teavad, millest jutt. Kataloogimiseks on märksa huvitavamaid ja paremaid keskkondi, mis annavad konstruktiivset tagasisidet ja mille eest ei pea maksma – neile saad oma isikuandmeid täiesti tasuta loovutada.

PANDORA LAEGAS ON AVATUD

Kes teab, kuidas oleks Spotify Wrappedi suhtunud voogedastuseelise ürgajas. Miskipärast eeldan, et bändisärgid, Balta turult ostetud *patch*'id ja kodune plaadikollektsioon on oma materiaalsest meediümist hoolimata jätnud inimestele sügavama mulje kui Spotify Wrappedi nimekirjad, mis järgmiseks nädalaks paratamatult ununevad. Lisaks sellele sai artist iga müüdü plaadi eest tõenäoliselt rohkem raha kui Spotify *stream*'ide eest, mille eest makstakse kuruksalt paljude nullidega summasid (siinpool koma on ka null).

Ma ei tea jätkuvalt, mis on see universaalne tõde, mis peaks meid kuidagi edasi viima, eriti sotsiaalmeedia ja loomemajanduse kontekstis. Minu visiooni järgi ei alga homme tuumasõda ja aastaks 1980 me kommunismi ei saavuta (hoolimata **Hruštšovi** lubadustest). Aga kõik taandub siiski sellele ülenämmutatud debatile voogedastusteenuste teemal. Skaala ühes otsas on variant A, mille puhul on kõik kättesaadav. 10 euro eest kuus saad kuulata kõike ja kogu aeg – muusikat igast maailmajaost, igalt kontinendilt, ükskõik millal, ükskõik kui kaua. Tegelikult kuulad ikka neid kümme laulu oma *liked songs*'i *playlist*'ist või pane kontoris / leti taga mängima selle ühe albumi/ *playlist*'i, mille peale su ülemus ei tule ütlemata: „Kuule, kas saaks midagi normaalset lasta?“ Teises otsas on variant B: internet kustutatakse homme ära, kogu muusika eksisteerib järsku ainult vinüüli peal. Plasti-ku plaadipoe sisu on üleöö väärt rohkem kui Eesti Pank. Haige mõelda. Aga mis tegelikult muutuks? Kas liiguksime ühel hetkel tagasi voogedastuste juurde? Pandora laegas on ammu avatud. Striimimist võib boikoteerida küll ja veel, aga auruksid peksnud lüditidest hoolimata elame samal ajajoonel „Baby Shark“ ja **The Rizzleriga**.

Lõpetaks seekord positiivsel noodil. Mul on üks sõber Rootsis, kes näitas mulle, et neil on SoundCloudis reklaamid. Täiesti perses. Olen siiralt tänulik, et elan Eestis.

Foto: autportree

EESTI OTSIB (SUPER)AKTIVISTI

Palume end üles anda kõikvõimalikel eestvedajatel ja sädeinimestel. Motivatsioonikõne asemel analüüsime, mis on viinud suure osa Eesti rahvast letargiaseisundisse ja kust võiks leida kaduma läinud ühiskondliku agentsuse.

Kirjutas **Helen Tammemäe**, illustreeris **Vahram Muradyan**

Elame turbulentsel ajal: Eesti majanduse käekäik tekitab muret, rääkimata sõjast Ukrainas, mille puhul ei paista liialt positiivset lõpplahendust, lisaks kübermaailmas varitsevad ohud jt globaalsed väljakutsed ning kuskil taamal kummitav kliimakriis. Kõik need hoomamatuna tunduvad probleemid panevad osa inimestest tundma, et tahaks pea teki alla pista, Netflixi või mõnda arvutimängu sukelduda ja end kuskile väljamõeldud maailma isoleerida. Sellisesse, kus keh-

apaatsetena näivates eesti inimestes lahvas tegutsemisleek. Samamoodi aktiveerusid meie lõunanaabrid ehk mõtteline Balti kett joonistus üle pika aja jälle tugevalt kokku. Ikka ühise rindena idanaabri vastu. Samas kurdavad aktivistid, et eestlastele ei lähe piisavalt korda ei palestinate, juba mainitud süürlaste ega ka näiteks tiibetlaste kannatused. Või, õigemini, need ei lähe korda piisavalt suurele hulgale eestlastest. Seda mõjutab kindlasti meie tähelepanu killustatus.

Inforuumid, milles külg külje kõrval elades viibime, on erinevad. Tõsiseks peab iga inimene ikka neid muresid, mis on tema ihule lähemal ja millega tal on isiklik kokkupuude.

Nii ei pane ka imestama, et mainitud uuringu vastustes toodi kõige olulisemate valdkondadena, kus oodatakse Eestis muutuseid, välja majandus ja julgeolek. Sealjuures just sellises järjekorras (vastavalt 64% ja 52% vastanutest). Eesti Konjunktuuriinstituti andmed näitavad, et Eesti majandusel läheb praegu võrreldes teiste Euroopa riikidega kehvemini – majanduslik ebavõrdsus suureneb ja rohkem on neid, kellel on toimetulekuraskusi. Kui enda ja oma lähedaste baasvajaduste täitmine on vaevarohke, on paraku keeruline tegeleda teiste abistamisega.

ÕHUS ON PESSIMISMI

Uuringu järgi on ühiskondlikud meeleolud Eestis väga pessimistlikud: 74% vastanutest tunneb olukorra tõtu maailmas tugevaid negatiivseid emotsioone, 69% arvab, et maailm liigub vales suunas, ning 68% ajab olukord maailmas meeleheitele. Ent kas pessimistlikud meeleolud ja ühiskondlik passiivsus käivad käsikäes? Ühiskonnas suuremate muutuste esilekutsumiseks on vaja väga suurt ühist pingutust. Inimesed peavad olema valmis selle pingutuse nimel oma piiratud ressursse ohverdama. Kui suur osa inimestest on hõivatud peaaeglikult oma elementaarsete vajaduste rahuldamisega, ei jätku neil võimekust, et tegeleda suurte abstraktsetena näivate murede lahendamisega. Isegi kui need suured abstraktsed mured ongi inimese süvenevate probleemide allikaks. Parafraaseerides tuntud ütlust: kui sina ei tegele ühiskondlike probleemidega, tegelevad ühiskondlikud probleemid sinuga.

Uuringust selgub ühtlasi, et 56% vastanutest arvab, et lõhe individuaalsete valikute ja ühiskondlike probleemide lahenduste vahel on liiga suur, ning 63% usub, et tänapäeva ühiskonna probleeme ei ole võimalik mõjutada ilma ulatuslike struktuurimuutusteta näiteks majandussüsteemis.

LIHTSATE LAHENDUSTE IHALUS

Kerigem korraks aega umbes kolmkümmend viis aastat tagasi, kui Eesti riigi iseseisvuse taastamise nimel võeti ette hulljulgeid samme. Kuna usk omariiklusesse oli niivõrd suur, viidi kõiki ühiskonna tasandeid hõlmanud muutus raginaga ellu. Miks aga oleme praegu vajunud ühiskondlikult kohati letargiasse? Pahad asjad meie ümber juhtuvad ja tunneme nende ees justkui jõuetust. Vastus võib seisneda selles, et meil puudub laiemat ühiskonda kõnetav uus ja usutav narratiiv. Isegi kui praeguses süsteemis nähakse puudusi, on see senise kogemuse põhjal parim võimalikest. Vähemalt siseriiklik poliitiline retoorika on olnud seni laialdaselt selline, et eelistame olemasoleva süsteemi lammutamise asemel seda pigem peenhäälestada. Küllap see on ka õige, et vanasse kaevu ei tasu sülitada enne, kui uus on valmis. Aga samal ajal tundub, et seda uut kaevu puuritakse mh roheleppel kujul Euroopa Liidu tasandil juba mõnda aega suure hoolega – lihtsalt n-õ lihtinimesel (ja, mis seal salata, ka kohalikul reapolitiikul) on seda keeruline hoomata.

Kui mõelda nii, et igasugustel ühiskondlikel muutustel on alati tükid taga – see ongi asja mõte! –, tuleb samas teadvustada, et sellistes olukordades leidub alati neid, kes uute oludega ei kohane ja kes muutustest ei võida (isegi kui loosungid ütlevad, et kedagi ei jäeta maha). Kui inimene tajub, et muutused teevad tema elu halvemaks, teivad ülekohtunne ja pahameel, mis sillutavad teed **Aivo Petersoni** sugustele meeste metsast, õigemini öeldes meeste (aga ka naistele) sotsiaalmeediast. Nagu detsembril alguses Rumeenia presidendivalimiste esimeses voorus ootamatult pildile ilmunud „natsikarva putinistiks“ tituleeritud **Călin Georgescu**. Ehk see pole ainult kohalik mure.

Kui räägime parasjagu Eesti inimese jaoks kõige pakilisemast probleemist, milleks on majandusliku toimeolu halvenemine, siis paljud näevad ainsa võimalusena oma meelsust näidata protestihääle andmist poliitikule, kes lubab selles kaosel korra majja lüüa. Seda peegeldab ka uuringust selgunud tõsiasi, et pisut enam kui pool vastajaist ootab ühiskondlike probleemide lahendamist eelkõige poliitikutelt. Kõva käega juhtide esiletõus peegeldab sedasama igatsust, aidates selgitada populistlike poliitikute populaarsust kõikjal Lääne ühiskondades.

Paraku jäävad Orbánite ja Trumpide käed nende teemadega otsustavalt tegelemiseks lühikeseks. Nad saavad lubada oma valijatele ainult enda väljamõeldud probleemidele vastuste pakkumist. Lääne ühiskondade suured väljakutsed, mis vajavad tegelikult lahendamist, on kompleksed ja väljuvad tihtipeale rahvusriigi mõjuväljast, eeldades sageli pikaajalist rahvusvahelist koostööd ja kokkuleppeid. Ühesõnaga, igav. See ei kõneta populistide valijat, nii et nn suured isakesed on sageli esimesed, kes nendest kokkulepetest väljuvad ja neile vastu töötavad.

Kui põigata siit korraaks kliimakriisi lahendamise valemijuurde, siis võib järeldada, et enne ei hakka Eesti ühis-

konnas kardetavasti midagi struktuurselt paremuse poole liikuma, kui pole kriitilist massi, kellele kliimamuutused põhjustavad kannatusi. Praegu on ühiskonnas rohkem neid, kes tunnetavad, et nad kannatavad kliimameetmete pärast. Ennekoike tajutakse kannatusena maksude maksmist (meenu tagem aplaavat automaksu ümber) või kurdetakse saamata jäänud tulu pärast, nt kui looduskaitse eesmärgil piiratakse majandustegevust. Kliimakriisi ennast ei nähta vahetu probleemina. Traagiline on mõelda, et muutuste ellukutsumiseks peavad kliimamuutustest tulenevad kannatused ja ohverdused hakkama ületama ebamugavusi, mis kaasnevad kliimameetmetega.

KÄIVITAJATE KANNUL

Kuidas on siiski lood indiviidi isikliku agentsusega? Uuringu tulemustesse kiigates näeme, et kaheldakse oma oskustes olla mõjus. Niisamuti arvatakse, et süsteeme ei tunta piisavalt, et mõju avaldada. Vaid 7% vastanutest peab ennast aktiivseteks käivitajateks,

kellel on olemas vastavad teadmised ja oskused. Kas seda on palju või vähe?

Seda numbrit **Everett Rogersi** innovatsiooni omaksvõtu kõveraga kõrvutades ei tundu selline suurusjärk

Mida avatum, sallivam, võrdseid võimalusi ja sotsiaalset osalust väärtustavam on ühiskond, seda suuremad on indiviidi võimalused aktiivseks eneseteostuseks.

üllatav. Uuenduste leviku puhul ongi ühiskonnas entusiastide ja visionääre alati kõvasti vähem (ca 15%) kui teisi – nimetagem neid pragmaatikuteks, konservatiivideks ja skeptikuteks. See ei tähenda, et ühiskondlikke muutusi ei toimu – need võtavad lihtsalt kauem aega ning nõuavad aktiivgruppidele tohutult energiat ja ennastalgavat tööd, kuniks inimesed hakkavad tasahilju kaasa tulema ja n-õ varasemast ebanormaalsusest saab uus normaalus.

Isegi kui eestvedaja roll tekitab paljudes Eesti inimestes kõhkliks, siis kogukondlikkus liidab ja neile anna-

vad uuringu kohaselt lootust ligimeste heatahtlikkuse ja ühised ettevõtmised. Inimestele on oluline nende kogukond pere, töökaaslaste või mõne muu kollektiivi kujul, nii et ei maksa alahinnata hoogtöö korras ettevõtetavaid ühistegevusi, nagu „Teeme ära!“ talgupäevad või ka EKREIKE valitsuse vastane liikumine Kõigi Eesti.

VAJAME SOTSIAALSET SIDUSUST

Uuringu järgi on 69% vastanutest pigem või väga nõus väitega, et inimesed peaksid ühiskondlike probleemide lahendamiseks rohkem ära tegema, ning 53% usub, et nad saavad aidata oma valikutega kaasa paremale tulevikule. Eestlastele annavad lootust paremaks tulevikuks haridus ja teadmiste kasv, teadusuuringute ja teaduse suurem väärtustamine, majanduskasv, poliitiliste otsuste tegemise läbipaistvus ja vaba meedia, aga ka tehnoloogiline areng ja innovatsioon. Mida kõrgem on inimese haridustase, seda rohkem kutsub tulevikule mõtlemine temas esile positiivseid emotsioone ning nähakse võimalusi ja tuntakse entusiasmi.

Kõige optimistlikumad on peamiselt Reformierakonna, aga ka Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ja Eesti 200 valijad. Neil on selleks ka põhjust, sest nemad on Eestis tehtud reformide puhul peamised võitjad. Kahtlemata tekitab see ka suuremat usaldust institutsioonide ja nende elluviidavate poliitikate vastu. Nende seas on rohkem neid, kes usuvad, et ühiskondlikud probleemid on lahendatavad, ja seda toetab ka asjaolu, et Reformierakonna ja SDE valijad peavad end kõige sagedamini käivitajateks, kes oskavad olla mõjusad ja tunnevad süsteeme, mille kaudu mõju avaldada (vastavalt 19% ja 22%). Nii ei pane sugugi imestama, et ka Eesti ühiskond on rohkem nende erakondade ja maailmavaadete nägu ja tegu – nemad on olnud kõnetavate narratiivide loomisel kahtlemata edukamad kui ülejäänud.

OSKA uuringuprogrammis on välja toodud, et enamikus ELi liikmesriikides on ebavõrdsus suurenenud ja see tekitab probleeme nii majanduskasvu jätkusuutlikkuse kui ka sotsiaalse sidususe seisukohast, eriti kui ebavõrdsuse kõrge tase tuleneb vaesuses elavate inimeste suuremast arvust. Samas rõhutatakse, et sotsiaalsel sidususel on positiivne mõju majanduskasvule ning et kõrgema sotsiaalse sidususe tasemega riigid on ühtlasi innovaatilisemad, konkurentsivõimelisemad ja paremate sotsiaalse arengu näitajatega. Ent sellel on mõju ka üksikisikule: mida avatum, sallivam, võrdseid võimalusi ja sotsiaalset osalust väärtustavam on ühiskond, seda suuremad on indiviidi võimalused aktiivseks eneseteostuseks.

Niisiis sõltub meie edasine helge tulevik suuresti sellest, kuidas meil õnnestub oma ühiskondlikku sidusust jätkuvalt säilitada – kas hoiame keerulistes majandusoludes neid, kellel on kõige raskem, või kas meie haridussüsteem loob võrdseid võimalusi. Vaadake, et kärpekäbrid ei hammustaks sealt, kus võivad vaikselt, aga visalt rebenema hakata meie vabadus ja demokraatlik ühiskonnakorraldus.

Kui sina ei tegele ühiskondlike probleemidega, tegelevad ühiskondlikud probleemid sinuga.

tivad reeglid, mis pakuvad mingitki turvatunnet, ja kus on selge, kes on head, kes halvad. Teised tahavad midagi teha, aga ei oska kuskilt pihta hakata. Kolmandad on pahased, sest neile tundub, et ainult nemad tegelevad ja kõik teised on ükskõiksed. Neljandad pendeldavad juba mainitud tegutsemisstrateegiate vahel – vahepeal kookonisse tõmmates, siis jälle raevukalt võitlusareenile sөөstes.

Mis paneb inimesi ühiskonna hüvanguks tegutsema? Mis meid kodanikena lisaks sissetulekule (raha paneb rattad käima!) ja isiklikule heaolule veel tegudele motiveerib? Mis viib meid nii kaugemale, et haarame ühiskondlike probleemide lahendamiseks ohjad? Püüdsime nendele küsimustele mõõdunud aastal nõustamis-

Traagiline on mõelda, et muutuste ellukutsumiseks peavad kliimamuutustest tulenevad kannatused ja ohverdused hakkama ületama ebamugavusi, mis kaasnevad kliimameetmetega.

Foto: Riina Viro

ISIKLIK SÜTITAB

Eestlaste lähiajalooost tuleb meelde üks sündmus, mis vallandas suuremat sorti kollektiivse tegutsemislaine – selleks oli sõja algus Ukrainas. Inimesed mobiliseerusid, et aidata Ukraina sõjapõgenikke, aga ka sõdureid rindel. Selline heatahtlikkus üllatas küllap kohati meid ennastki – varasema Süüria põgenikekriisist tekkinud ühiskondliku vastukaja pinnalt võis jääda eestlastest mulje kui mitte just kõige abivalimimast rahvast –, aga Nõukogude okupatsiooniga kaasnenud ajalooline trauma on jätkuvalt nii tugev, et midu kohati külmade ja

Helen Tammemäe toetab avaliku ja erasektori organisatsioone, et neid juhitaks jätkusuutlikult ning ühiskonna ja elukeskkonna ees vastutustundlikult.

MEEDIA POLE ENAM OLULINE

Viis aastat ajakirjandusmaastikul toimetanud Levila eestvedaja Daniel Vaarik annab aru, mida tema juhitav meedialabor taotleb, mis on hea Levila loo valem, kust tuleb raha ja kuhu on kadunud ajakirjandusest värske õhk.

Intervjuu **Daniel Vaarikuga**. Küsis **Henri Kõiv**, pildistas **Johanna Reinvald**

Levila tähistab veebruaris viiendat juubelit. See annab mulle võimaluse külastada esimest korda Levila kontorit Telliskivi Loomelinnakus. Võtan seda hea endena, kui istun lõpuks maha tuttavas klaasseintega ruumis,

ja ametnike silmi. Kui üks väljaanne saab päevapealt alkoholikäitlejaks hakata, siis äkki meil on töepoolset kuskil probleem. Levila on suunanud oma valgusvihku metoodilise järjekindlusega ka teistele sarnastele ühiskondlikele valupunktile: kiirlaenu, üksindus, narko- maania, hasartmängud. See- kord suuname valgusvihi aga Levilale ja selle asutajale, kellega räägime meedia rahastamisest, kiletatud kommunikatsioonist ja sellest, mida tähendab, kui ajakirjandust ei ole enam vaja. Boonusena saame teada, kelle kuklid sõi Vaarik ära Ekspressi toimetuse külmkapist.

Mis põhjustel Levila viis aastat tagasi loodi?

Paljud ei tunne, et meedia päriselt neid esindab. Keegi ei näi nende loost hoolivat, keegi ei kuula neid ega aita nende lugu jutustada. Paljud ütlevad siiani: „Eesti võib ju hästi minna, aga mind jätk sellest kõigest

välja.” Miks? Sageli seepärast, et inimesed tunnevad, et nad pole esindatud. Levila eesmärk on jutustada lugusid nii, et inimesed tunneksid, et see on tõesti nende lugu.

Kuidas sa Levila vajalikkust praegu põhjendad? Kas see on kuidagi algusajaga võrreldes muutunud?

Praegu teame paremini, kuidas rääkimata jäänud lugusid jutustada, ja oleme näinud tõestust, et meie lähenemine toimib. Oleme teinud lugusid, mille puhul võin kindlalt väita, et neid tarbivad väga erinevate vaadete inimesed, kes ei polariseeru ega lähe tülli. Nad eksisteerivad loo ruumis koos. See vastandub väga peavoolumeediale, kus konflikt on äriliste huvide teenistuses. Peavoolumeedia eesmärk on pahatihiti lugejad omavahel tülli ajada, sest tüli müüb. See ei tähenda, et tahame olla ainult kenad. Kui vaja, oleme toored ja julged. Kuid teeme seda oma allikate nimel. Kui lähed päriselt inimeste juurde ja teed nende loo võimalikult tugevaks, siis see muutub nii huvitavaks, et poliitilised kuuluvused ei määra enam nii palju.

Kas lugejad tajuvad Levila puhul mingit maailma-vaadet?

Meil pole väga ideoloogilist taaka. Lugude endi sees ja juures ma seda ei taju. Oma isiklike vaateid me muidugi alla ei suru, kuid Levila loogika väljendub selles, et loome koha, kus saad oma loo ära rääkida olememata sellest, kust sa tule.

Te nimetate Levilat meedialaboriks. Mida see tähendab ja kuidas eristab see Levilat näiteks Müüri-lehest või Edasist?

Labori mõte on katsetada ja labor ei karda eksida. Isegi kui paneme millegagi mööda, siis õpime sellest. Minu jaoks oleks kõige hullem, kui hakkaksime tootma midagi sellist, mida leidub Eestis juba niigi väga palju. Meil on olnud mõned hästi head lood, mis oleksid võinud ilmuda mis tahes teises väljaandes. Seepärast tunnen ennast nende pärast halvasti. Kuna Levila ressurtsid on piiratud, ei soovi me kasutada neid olemasoleva mustritootmiseks, vaid tahaksime leida viise, kuidas teha ajakirjandust teistmoodi. See on väga keeruline, sest uut luues ei tea veel, kuhu sa välja jõuad. Vanakooli meediamehesed on õelnud, et ajakirjanduslikud formaadid on olemuslikult valmis ja töötavad seepärast, et need töötavad. See pole kindlasti enam tõsi. Ajakirjandus on ainuüksi viimase viie aasta jooksul palju oma vormi muutnud ja muudab kindlasti ka edaspidi. Meie ülesanne on leida neid uusi vorme viisil, mis lähaks lugejatele korda ja tekitaks inimestes tunde, et neil on jätkuvalt hääl. Usume Levilas, et ajakirjandus aitab elu paremaks teha.

Kas see tähendab näiteks seda, et kui Levila peaks leidma hea Levila loo valem, siis meedialaborina te ei hakkaks selle valem järgi lugusid tootma? Absoluutselt, oleme päris palju hea Levila loo tükk leidnud, kuid see ei rahulda meid, sest tunneme, et sealt saab veel edasi minna.

Mis on hea Levila loo valem?

See on tunne, mis tekib, kui keegi ütleb, et see oli meie lugu. Mitte et Levila tegi meist loo, vaid et seal ilmus meie lugu. Allikad ise tunnevad, et nad on esindatud. Otsimegi inimesi, kes tunnevad, et nende lugu pole avalikkuses kas piisavalt hästi või üldse räägitud, ja mõtleme, kuidas anda seda edasi kõige paremas ja tugevamas vormis. Meil on juhtunud seda äkki 30–40 korda, alati see ei õnnestu. Üks meie parimaid lugusid on film „Estcoy-8”. Hea näide ambitsioonist, mille poole püüdleme, on „Disco Elysiumi” saaga kohta ilmunud kajastus YouTube’i kanalil People Make Games. See on rohkem kui kaks tundi pikk uurimus, mille vaatamise järel tunned ennast targema ja parema inimesena. Upud mingisse teemasse ja järsku saad aru isegi karakterite, kes sulle ei meeldi. Sellist kogemust tahaks ka Levilas pakkuda.

Kuidas lood üldse Levilasse jõuavad?

Oli mitmeid teemasid, millest tahtsime lugusid teha, kuid me ei saanud tegijaid kätte. Proovisime suhelda mingite olemasolevate inimestega, heade kirjutajate ja filmitegijatega. Ütlesime neile, et oled hea tegija, tule tee meile sellest asjast lugu. Aga kui teema inimest päriselt ei huvita, siis lõpuks ikkagi ei tule head lugu. Nüüdseks oleme aru saanud, et peame leidma kombinatsiooni heast tegijast koos teemaga. Tahame näha, et inimene oleks teemast päriselt vaimustunud. Siis tulevad head lood. Mul on mitmeid teemasid, mis väärkisid minu silmis kajastamist, kuid ma ei leia talenti, kellele oleks aega ja tahtmist, et teemasse süveneda. Minu töö on kombinatsioon kureerimisest, otsimisest, toimetamisest, julgustamisest ja sõna levitamisest.

Aga too mõni näide teemadest, mida tahaksid näha Levilas kaetuna, kuid millele pole seni kirjutajat leidnud.

Näiteks haridus. Eesti on justkui hariduses maailma edukaim riik. Tahaksin kuulda õpilaste või õpetajate poolt ausat juttu sellest, mis hinnaga on PISA edu saavutatud. Siit-sealt kostab ju lugusid sellest, kuidas koolidest väljalangevus on suur, õpetajad on ületootanud, paljud tahaksid pensionile minna, noored lahkuvad. Aga ma ei taha geneerilist kurtmist, vaid

midagi sarnases võtmes, nagu oli **Priit Tohver** lugu! noortest arstidest, kes ametist lahkuvad. Seda on lugenud praeguseks umbes 100 000 inimest. Priit valiti tänu sellele loole aasta meditsiniinimõjutajaks. Temast on saanud loo autorina nüüd tegelane, kes räägib sellest loost ja oma kirjutamiskogemusest. Soovimegi, et Levila lood oleksid alguspunktiks millelegi, mida meie enam ei kontrolli.

Rääkisid kunagi, et soovid, et Levila lugeja poleks ainult keegi, kes elab raadiuses Stockmann–Telliskivi. Kas see soov on realiseerunud? Kas teid loevad ka inimesed Põlvas, Valgas ja Kiviõlis?

Algul tahtsime olla meediakanalina hästi üle-eestiline, aga siis saime aru, et väikese kanalina on meie asi teha mingil teemal lugu, mida mäletad terve oma edasise elu. Ja kui see elu parim lugu kõnetab inimesi üle Eesti, siis pole vahet, kas kanali kontor ja jälgijaskond paiknevad muidu Tallinnas või mitte. Kui üks lugu jõuab igale poole üle Eesti, siis see ongi see, mida tulime tegema. Me jõuame inimesteni huvipõhiselt. Näiteks sõjandusega seotud lood levivad hästi väljaspool Tallinna. Meie lehele jõutakse pidevalt sellistest kohtadest nagu *militaar.net*. Paljud tarbivadki aastas ainult ühe Levila loo, aga kui see lugu puudutab neid, siis oleme oma eesmärgi saavutanud. Selle pealt suureneb Levila tunnus.

Millise jälje on Levila viie aastaga Eesti ajakirjandusse ja ühiskonda jätnud?

Mõned neist jälgedest võivad olla päris orgaanilised. Meil on võetud võtteid, mida on proovitud ka mujal rakendada. Näiteks Ekspress Grupp on teinud hästi pikki lugusid. Mingite teemade avamisel on püütud kasutada meie lähenemist, et ei sunnita peale, kuidas ise asjast arvatakse. Aga see ei tööta suurte kanalite puhul. Võtame näiteks narkoteema. Sellest avatult rääkimiseks ei tunne allikad ennast suure meediakanali puhul turvaliselt. Tulemuseks on ikka lood sellest, kuidas keegi nuusutas korra kanepit ja lõpetas süstla- ga veenis.

Miks see nii läheb?

Levila mõte on olnud, et kui mingi probleem ületab teatavad piirid, siis tuleb aru saama hakata, miks on narkootikumidest saanud peavool. Seda ei saa enam rääkida stiilis, et kuskil on keegi teine. Tuleb avada, kes on need inimesed, mis on nendega juhtunud ja mis saab nendega tulevikus. Seda tuleb teha turvaliselt atmosfääris. Konfliktimüügile ehitatud kanalid pole seda ehk nii lihtne teha.

Kas see tähendab, et allikad usaldavad Levilat ja on valmis ennast teile rohkem avama?

Eks meie peame ka ennast allikatele väga palju tõestama. Hulgaliselt lugusid kaob jätkuvalt ära, sest allikad ütlevad ühel hetkel, et nad rääkisid sõbra, poliit- seiuurija või advokaadiga, kes soovitas neil meediaga mitte suhelda. Siis proovime öelda, et meie kanalid on neil palju rohkem kontrolli oma sõnumi üle. Nad ei pea kartma. Me ei soovi kuskilt kõrgelt, ajakirjanduse torni tipust lugejaid mõtlema õpetada.

Levilat rahastavad tehnoloogiaettevõtjad. Kas rahastajad on väljaandele ka mingeid eesmärgeseadnud, nagu lugude arv aastas või külastajate arv aastas või Bonnierite preemiade arv aastas?

Selle, mida nende antud rahaga tegema peaks, oleme ise sõnastanud. Läänud selle sõnastusega ettevõtjate juurde ja küsinud, kas nad tahavad sellist asja toetada. Olemegi õelnud, et Levila annab hääle väga erinevatele inimestele ja teeb lugusid, mis kõnetavad läbi erineva teemavaliku väga erinevaid inimesi Eestis. Samas, kui lugejanumbrid oleksid kogu aeg samad või väheneksid, oleks mul endal ebamugav minna seda teetust küsima. Tegelikult on meil vedanud, meil on olnud napikaid. Kuigi kõik ideed pole toimunud, oleme suutnud seni alati mõelda välja mingi uue asja, mis on tööle hakanud, ja selle pinnalt olen saanud rahastajate jutule minna.

Kas need „napikad” ongi olnud Levila esimese viie aasta kõige raskemad hetked?

Kõige õudsem hetk oli tegelikult siis, kui meie kontole tuli esialgne raha, mida oli 600 000 eurot. Mu kolleeg **Kristel Eplik** ütles, et olen näost täiesti valge. Selgitasin talle, et olen aastaid konsultandina rääkinud, et võiks uue meediakanali teha, aga tegelikult ma ei oska. Kui ma sealt kontorist lahkusin, kogesin esimest korda midagi, mida mõned kirjeldavad paanika-hoona. Kui ma hingamist õigesse rütmi ei saa, saab mul õhk kohe otsa. See oli uskumatult suur vastutus, sest sarnaselt *start-up*’iga ei saanud me veel aru, mida tegema hakkame.

Kui habras on Levila rahaline seis?

Kui ringi vaadata, siis igal pool meedias on habras. Oleme selle koha pealt lihtsalt ausad. Olen ka mujal töötanud ja aru saanud, et kõige paremini saab kutsuda talenti enda juurde, kui ütled, et anname sulle võimaluse teha oma elu parim asi siin ja praegu. Ükskõik mis juhtub ettevõttega hiljem, sinule jääb see elu parim asi. Levila ei ole mingi tiksumise koht. Sellise loogikaga on areng kiirem. **Erik Tikan** ei oleks praegu oma elu teist täispikka mängufilmi tegemas, kui ta töötaks jätkuvalt Postimehes. Kui ta Levilasse tuli, siis ma ei teadnud, mitmeks kuuks meil raha on, ta lihtsalt tuli. Nüüd on sellest möödas kolm aastat ja ta on ikka siin. Äkki ebakindlus, vajadus ennast tõestada ja teadmine, et su töökohta ei pruugi varsti enam olla, kannustab.

Kas see tähendab, et mingit viisaastakuplaani sa Levilas ei tee?

Teen küll. Esimene viisaastakuplaan oli mul selline, et kui Levila oleks enne viie aasta täitumist ukсед sulgenud, oleks see olnud läbikukkumine. Alla viie aasta tegutsedes poleks ma üldse rahul olnud. See kannustas ka läbi 2023. aasta tulema. Nüüd mõtlen, et Levila võiks tegelikult kesta veel vähemalt viis aastat. See poleks enam enesetõestamise aeg.

Mis on Levila järgmise viie aasta eesmärk?

Tahame jõuda inimesteni miljoneid kordi lugudega,

Soovime, et Levila lood oleksid alguspunktiks millelegi, mida meie enam ei kontrolli.

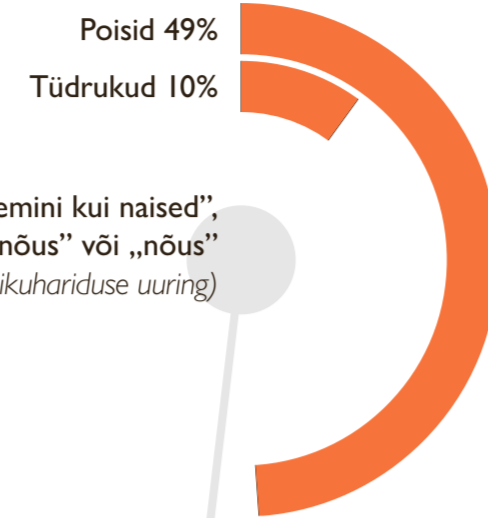
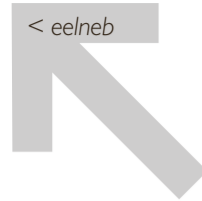
mis jäävad neile elu lõpuni meelde ning toovad ker- gendust ja mõistmist.

Kas Levila jääks vabaturul ellu, kui teil poleks tehnoloogiaärimeeste tuge või see oleks palju-palju väiksem?

„Mehed sobivad poliitilise liidri ametisse paremini kui naised”, nende õpilaste osakaal, kes olid väitega „täiesti nõus” või „nõus” (IEA 2022. aasta rahvusvahelise kodanikuhariduse uuring)

lõpetajaid bakalaureuseõppes 61,6%, magistriõppes 67,3% ja doktoriõppes 51,1%. Kõrgharidus toetab omakorda suurema sissetuleku teenimist tulevikus. Noorte meeste mahajäämine taolisest sotsiaalsest liftist võib tekitada raskusi nii tasuva töökoha kui ka romantilise partneri leidmisel.¹¹

Seega on sotsiaalmajanduslik pinnas mõneti viljakas. Kuidas on aga lood seksistliku veebisüguga? **Catlyn Kirna** on kirjutanud, et poliitiline radikaliseerumine on jõudnud ka Eesti koolidesse¹² – ei tasu loota, et **Andrew Tate**’i nimi ei ole õpilastele tuttav, pigem

Noored mehed on haavatavad, kuna paremäärmslikud sõnumid lubavad taastada vana korra koos kunagiste priviileegidega ehk leevendada nende majanduslikke, sotsiaalseid ja romantilisi muresid.

vastupidi. Seda toetas ka maikuu Eesti Ekspressis ilmunud põhjalik artikkel, milles haridustöötajad väljendasid muret naisi ründavate ja üldiselt põlglikult misogüünsete väljaütlemiste rohkuse pärast õpilaste seas.¹³

Naistepõlgliku sisu mõju on ka teaduslikult mõõdetav. Tallinna Ülikoolis tehtud kodanikuhariduse uuringust¹⁴ ilmneb, et võrreldes 2016. aastaga on poiste hoiakud muutunud „hüppeliselt tagurlikumaks” (lk 145), eriti aspektides, mis puudutavad naiste rolli poliitikas. Pea pooled (49%) neist uskusid, et mehed sobivad paremini ühiskonnaelu juhtima. Seda järeldust toetas vaid 10% tüdrukutest. 24% poiste arvates ei ole naistel poliitikasse asja, millega nõustus ainult 4% tüdrukutest. 2016. aastal oli olukord märksa parem: meeste püha-

likku õigust hõimu juhtida toetas 37% poistest ning soovi hoida naissoo maniküüritud käsi poliitilistest elust eemal väljendas 13% (lk 55–59). Ka ahjusoe Praxise uuring tõdeb, et misogüünsete sõnumite levik ja mõju noortele on märkimisväärne.¹⁵

Kui needsamad poisid jõuavad kord valimiskastide ette, võivad taolised hoiakud ohustada demokraatiat, kuna need toovad endaga kaasa naiste osaluse vähenemise avalikus elus. „Poliitiliste otsuste mitmekesisus kahaneb, esindatus muutub ühekülgselt ja polariseerumine süveneb. See omakorda nõrgestab demokraatiat,” selgitab Maarja Tinn.

Siin tasub arvestada ka Eesti ohustatud positsiooni Venemaa hübriidrünnakute sihtmärkina. Tinn toonitab, et soolitatud desinformatsiooni osa hübriidsõjas tuleb märgata. „Venemaa on põhjendanud oma agressiivset poliitikat ja propagandat väidetava võitlusega totalitaarse feminismi vastu, soolisi stereotüüpe kasutatakse ühiskonna lõhestamiseks,” toob ta näite. Seega meie juba identifitseeritud poliitilise (ahju)lõhe põhireseptile, mille koostisosadeks on majanduslangus, töötus, väimse tervise probleemid, priviileegi kaotus ja sotsiaalmeedia vahendatud seksism, lisandub ka agressorriigi teadlik sabotaaž.

¹ Vt Cook, Z. 2024. *Is the Youth Vote Liberal? Analyzing Attitudes Toward Business And Regulation*. Lexington Books.
² Kozloski, M. J. 2010. *Homosexual Moral Acceptance and Social Tolerance: Are the Effects of Education Changing?* – *Journal of Homosexuality*, nr 57 (10), lk 1370–1383.

³ Campbell, R.; Erzeel, S. 2018. *Exploring Gender Differences in Support for Rightist Parties: The Role of Party and Gender Ideology*. – *Politics and Gender*, nr 14 (1), lk 80–105.

⁴ Settle, J. E.; Dawes, C. T.; Fowler, J. H. 2009. *The Heritability of Partisan Attachment*. – *Political Research Quarterly*, nr 62 (3), lk 601–613.

⁵ Fowler, J. H.; Dawes, C. T. 2008. *Two Genes Predict Voter Turnout*. – *Journal of Politics*, nr 70 (3), lk 579–594.

⁶ Scott, K. 2024. *The 'Lost Boys' of Gen Z: How Trump Won the Hearts of Alienated Young Men*. – *The Conversation*, 11.11.

⁷ Inglise keeles „Not in Education, Employment, or Training”. „NEET-staatuse noor” on kokkuleppeliselt 15–29-aastane noor, kes ei õpi, tööta ega osale ka koolitustel.

⁸ Royle, O. R. 2024. *More young men are becoming NEETs than women—not in employment, education, or training*. – *Fortune*, 16.08.

⁹ Burn-Murdoch, J. 2024. *A new global gender divide is emerging*. – *The Economist*, 26.01.

¹⁰ Inglisekeelne lühend mõistest „traditional wife” ehk „traditsiooniline abikaasa”.

¹¹ De Hauw, Y.; Grow, A.; Van Bavel, J. 2017. *The Reversed Gender Gap in Education and Assortative Mating in Europe*. – *European Journal of Population*, nr 33 (4), lk 445–474.

¹² Kirna, C. 2023. *Interneti rämps tuleb kooli kaasa*. – *Õpetajate Leht*, 07.02.

¹³ Orav, A. T. 2024. *Teismelised poisid radikaliseeruvad*. „Minu jaoks on täiesti usumatu, et tänapäeva noored on nii kasti sees oma vaadetega”. – *Eesti Ekspress*, 11.05.

¹⁴ Noorte hääl demokraatia kriisis: kodanikuhariduse väljakutsed. IEA 2022. aasta rahvusvahelise kodanikuhariduse uuringu (ICCS 2022) Eesti tulemused (toim. Ümarik, M.; Tinn, M.), 2023.

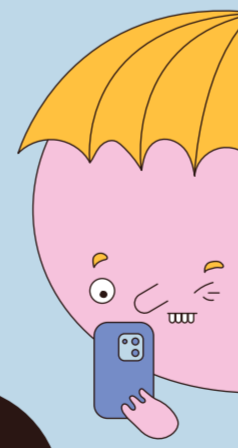
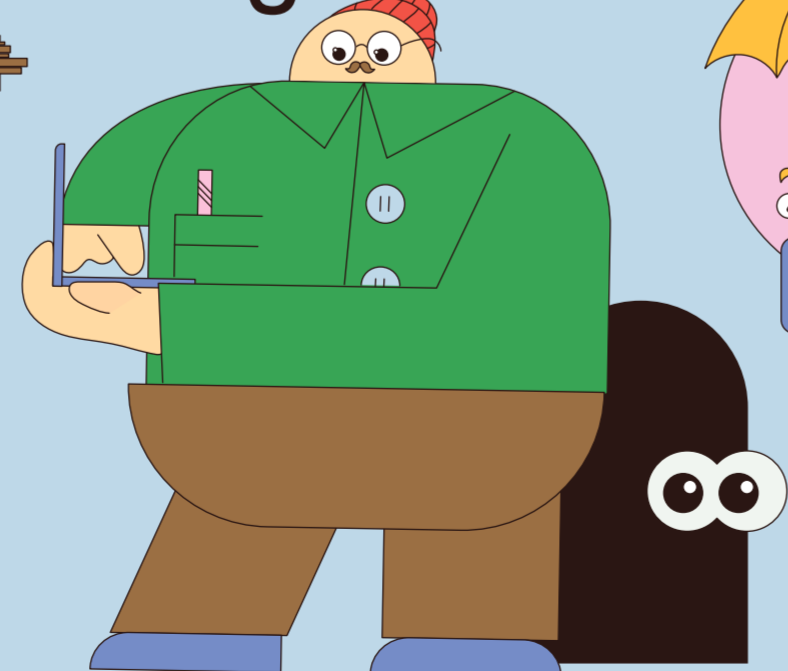
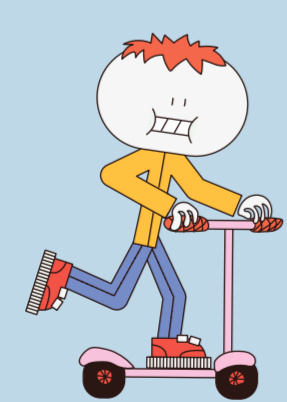
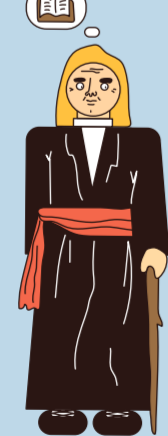
¹⁵ Kaukonen, E.; Lott, K.; Marling, R.; Murumaa-Mengel, M.; Sepper, M.-L.; Tinn, M. 2024. *Alfamehed ja lillekesed: misogüünia ja seksismi normaliseerumine Eesti meedia-pildis*. – *Mõttekoda Praxis*.

Jaauarikuus rahvusraamatukogus

L 04.01 ☎ 13–18
LAUAMÄNGUPÄEV
Brain Gamesi juhendajatega
RaRa väike maja

L 18.01 ☎ 12–14
PEREHOMMIK
„Riina reisib rongiga”
RaRa Solarise saatkond

N 30.01 ☎ 16.00–18.15
EESTI KIRJANDUSE PÄEV
Räägime raamatutest:
Karl Martin Sinijärv ja Mart Juur
Värske Rõhu luule pooltund
Lase luule lendu: luulepostkaartide esitlus
RaRa väike maja

LVLup! MUUSEUM
Interaktiivne videomängude näitus
RaRa väike maja, nullkorrus
E-L 14–19

RaRa väike maja: E-R 10–20, L 12–19
Solarise saatkond: E-P 10–19

RARA EESTI RAHVUS-
RAAMATUKOGU

Väike maja Priipäse! Narva mnt 11
Solarise saatkond Estonia pst 9
Vaata lähemalt: rara.ee/sundmused

Manosfääri leksikon

ÕPI RÄÄKIMA
NAGU MEES!

MÕNED MÕTTED HARILIKUST KÄRNKONNAST

1946. aastal ilmunud essees kirjutab George Orwell küll justkui kärnkonnadest (ja krookustest, hoburästastest, kägudest, jänestest jne), aga tegelikult vist ikkagi ka sellest, et iga talve (ju ka selle praeguse) järel tärkab kevad ning et kapitalistid-bürokraadid ja muidu tähtsad mehed ei saa keelata meil (tasuta!) looduse ande nautida.

Kirjutas **George Orwell**, tõlkis **Kaisa Ling**

Enne kui pääsuke, enne kui nartsiss ja mitte palju hiljem kui lumikelluke tervitab harilik kärnkonn kevade tulekut nii, nagu tal on kombeks, see tähendab, väljudes august mullas, kuhu kaevunult on ta eelmisest sügisest saadik pikitanud, ja roomates võimalikult kiiresti lähima sobiva veesilma suunas. Miski – võib-olla maapinnas või ehk vaid mõnekraadne temperatuuri tõus – andis talle märku, et aeg on ärgata, olgugi et mõned konnad magavad nähtavasti sisse ja jätavad aeg-ajalt aasta vahele. Igatahes on mul õnnestunud neid enam kui korra ka keset suve mullast välja kaevata elusana ja silmanähtavalt hea tervise juures.

Pärast pikka paastumist näeb kärnkonn välja väga spirituaalne nagu rangelt pühendunud anglokatoliiklane paastu lõpus.

Sel ajal, pärast pikka paastumist, näeb kärnkonn välja väga spirituaalne nagu rangelt pühendunud anglokatoliiklane paastu lõpus. Ta liigutused on roidud, kuid sihikindlad, ta keha kahanenud, vastukaaluks paistavad ta silmad tavatult suured. Tänu sellele on lihtne tähele panna, kuna muul ajal ei pruugi see võimalik olla, et kärnkonnal on pea kõige kaunimad silmad kõigi elusolendite seas. Need on justkui kullast tehtud või õigemini kullakarvalise poolvääriskivi värvi, mida mõnikord võib näha pitsatsõrmuste sees ja mida minu teada kutsutakse krüsobeerülliks.

Pärast vette pääsemist keskendub kärnkonn mõned päevad jõu taastamisele ja sööb väikseid putukaid. Selleks ajaks on ta taas normaalsuurusse paisunud ning alustab jõuliselt intensiivse seksikuse faasi. Ainus, mis ta mõtteid hõivab, on iha käpad kellegi ümber lüüa, ja kui pakkuda talle pulka või isegi sõrme, klammerdub ta selle külge üllatava jõuga ega saa väga tükk aega aru, et tegu ei olegi emase konnaga. Tihtipeale võib sattuda kümnest või kahekümnest kärnkonnast koosneva vormitu massi peale, mis vee sees lakkamatult pöörleb, üks konn igasuguse sugude eristuse ta teise külge klammerdunud. Järk-järgult jaotuvad nad aga paaridesse, isased istumas emaste seljas nagu kord ja kohus. Nüüd on võimalik emaseid isastest eristada, kuna isane on väiksem, tumedam ja pealpool, esijalgadega kõvasti ümber emase kaela klammerdunud. Päeva või kahe möödudes heidetakse pikkade nõõridena vette kudu, mis mässib ennast roo vahele ja muutub peagi nähtamatuks. Veel mõne nädala möödudes hakkab vees kobrutama tillukeste kulleste mass, kes kasvavad kärmesti suuremaks, kellele võrsuvad tagumised ja seejärel esimesed jalad, siis jäävad nad ilma sabast ja viimaks, umbkaudu suve keskpaigas roomab veest välja uus kärnkonnapõlvkond,

väiksemad kui põidlaküüs, kuid igas pisimaski üksikasjas perfektsed, et mängu otsast alata.

Ma mainin kärnkonnade kudemist, kuna see on üks kevade ilminguid, mis mulle kõige sügavamalt korda läheb, ja kuna erinevalt põidlookesest ja primulast pole poeedid kärnkonna kunagi liigselt ülistanud. Ma küll tean, et paljudele inimestele ei meeldi ei roomajad ega ka kahepaiksed, ja ma ei püüa sugugi väita, et kevade nautimiseks tuleb just kärnkonnade vastu huvi tunda. Lisaks neile on ju veel olemas krookused, hoburästad, käod, laukapuud ja nii edasi. Mõte on selles, et kevadnaudingud on kõigile kättesaadavad ega maksa mitte midagi. Kevade tulek annab nii või teisiti endast märku isegi kõige närusemal tänaval, olgu siis vaid keraamiliste korstnatorude vahelt paistva veidi erksama sinaga või säravroheline leedritaimena, mis tärkab kesk puruks pommitatud ala. On tõesti imetlusväärne, kuidas loodus nii-öelda mitteametlikult sügaval Londoni südameski edasi eksisteerib. Ma olen näinud tuuletallajat lendamas üle Deptfordi gaasivabrik ja kuulnud muusträsta esmaklassilist etteastet Euston Roadil. Nelja miili raadiuses elab tõenäoliselt mõnisada tuhat lindu, kui mitte miljooneid, ja mõte, et mitte ükski neist ei maksa punast pennigi üüri, on suur rahuldust pakkuv.

Mis puutub kevadesse, ei suuda isegi kitsad ja sünged tänavad Inglise riigipanga hoone ümbruses seda päriselt emal hoida. See immitseb sisse kõikjale nagu mõni neist uutest mürgaasidest, mis kõigist filtritest läbi tulevad. Kevadele viidatakse tavapäraselt kui imele ning viimased viis või kuus aastat on sellele kulunud kõnekujundile uue hingamise andnud. Pärast taolisi talvi, nagu meil on hiljaaegu tulnud taluda, näib kevad tõepoolest imetabasena, sest üha raskem on uskuda, et see tõepoolest saabub. Igas veebruarikuus alates 1940. aastast olen tabanud end mõtlemast, et seekordne talv jääbki igavesti kestma. Kuid Persephone, nagu ka kärnkonnad, tõuseb

alati peaaegu samal ajal surnuist üles. Märtsi lõpupoole see ime ootamatult sünnibki ja määnduv slumm, kus ma elan, muutub tundmatuseni. Tahmased ligustrid all väljakul muutuvad erkroheliseks, kastanipuude lehed kosuvad, nartsissid on väljas, kuldlakkadel pungad küljes, politseiniku vormijakk paistab suisa meeldivat tooni sinine, kalamüüja tervitab ostjaid naeratusena ning isegi varblased on hoopis teist värvi, olles mahedast õhus julgust saanud ja sõandanud esimest korda pärast septembrit vanni võtta.

Tere! Foto: Flickr kasutaja caroline legg (CC BY 2.0)

Kas on nurjatu nautida kevadet ja teisi aastaaegade vaheldumisi? Õigemini tuleks küsida, kas sellal, kui me kõik ägame või vähemalt peaksime ägama kapitalistliku süsteemi ikkes, on poliitiliselt laiduväärne juhtida tähelepanu sellele, et elu on tihtipeale elamisväärsem tänu muusträsta laulule, oktoobrikuiselt kollasele jalakapuule või mõnele teisele loodusnähtusele, mis ei maksa raha ja millel puudub see, mida vasakpoolsete väljaannete toimetajad kutsuvad „klassivaatenurgaks”. Pole kahtlustki, et paljud inimesed seda arvavad. Tean omast kogemusest, et soovis viide „loodusele” mõnes artiklis võib kaasa tuua sõimukirjad, ja olgugi kirjades tavapäraselt võtmesõnaks „sentimentaalne”, näib neis olevat segi läinud kaks eri ideed. Üks neist on see, et mistahes nauding, mida saadakse elamise protsessist läbi tulevad. Kevadele teatavat poliitilist leigust. Mõttekäik näeb ette, et inimesed peavad olema rahulolematud ja meie ülesandeks on oma tahtmise mitmekordistada, mitte üksnes suurendada naudingut neist asjadest, mis meil juba olemas on. Teise idee järgi on käimas masinate ajastu ja masinat mitte sallida või isegi soovida selle valitsust piirata on tagurlik, reaktiooniline ja veidike totter. Tihtipeale toetab seda väidet, et loodusearmastuse pahet propageerivad linnainimesed, kellel pole aimugi, milline loodus tegelikult on. Väidetakse, et need, kes päriselt mullaga tegelema peavad, seda ei armasta ega pööra vähimatki tähelepanu lindudele või lilledele, välja arvatud rangelt utilitaarsest vaatepunktist. Selleks et maad armastada, tuleb elada linnas ja mõnikord, soojematel aastaaegadel, nädalalõpujalutuskäikudel käia.

See viimane mõte on ilmselgelt väär. Näiteks kesk- ja aegne kirjandus, sealhulgas rahvaballaadid, on täis peaaegu valgustuslikku entusiasmi looduse vastu ning

põllumajanduslike kultuuride, näiteks hiinlaste ja jaapanlaste kunst keskendub alati puudele, lindudele, lilledele, jõgedele, mägedele. Esimene idee näib mulle aga vääranat veidi kaudsemalt. Me peaksime kindlasti olema rahulolematud, me ei peaks pelgalt leidma viise, kuidas halvast olukorrast parimat võtta, aga sellegipoolest, kui tapame eneses kogu elamise protsessist saadava naudingut, siis millist tulevikku me enese jaoks valmistame? Kui inimene ei suuda nautida kevade naasmist, siis peab ta olema õnnelik utopias, kus töö pole põhiline väärtus? Mida ta teeb kogu selle vaba aja, mille masin talle annab? Ma olen alati kahtlustanud,

et kui meie majanduslikud ja poliitilised probleemid kunagi lahenduse leiavad, muutub elu lihtsamaks, mitte keerulisemaks, ja nauding, mida on võimalik saada esimese priimula leidmisest, hakkab täitma palju suuremat rolli kui sedasorti nauding, mida saadakse elektriorli heli saatel jäätise söömisest. Ma usun, et hoides alal lapsepõlvearmastust taoliste asjade vastu nagu puud, kalad, liblikad ja – pöördudes tagasi algse näite juurde – kärnkonnad, muudame rahumeelset ja kena tulevikku

veidi tõenäolisemaks, samas kui jutlustades doktriini, mille kohaselt imetleda ei tuleks muud kui terast ja tsementi, muudame vaid tõenäolisemaks, et inimolenditel ei ole oma üleliigse energia jaoks muid väljundeid kui viha ja isikukultus.

Igatahes on kevad kohal, isegi siin, Londoni kesklinnas, ja mitte keegi ei saa keelata mul seda nautida. See on rahuldust pakkuv mõte. Kui mitu korda olen

Kui inimene ei suuda nautida kevade naasmist, siis peaks ta olema õnnelik utopias, kus töö pole põhiline väärtus? Mida ta teeb kogu selle vaba aja, mille masin talle annab?

Kui mitu korda olen ma seisnud ja vaadanud kärnkonnasid paaritumas või kaht jänest maisiorase vahel poksimatši pidamas ning mõelnud kõikide nende tähtsate isikute peale, kes mul seda nautida takistaksid, kui vaid saaksid.

ma seisnud ja vaadanud kärnkonnasid paaritumas või kaht jänest maisiorase vahel poksimatši pidamas ning mõelnud kõikide nende tähtsate isikute peale, kes mul seda nautida takistaksid, kui vaid saaksid. Aga õnneks nad ei saa. Nii kaua, kui ma ei ole otseselt haige, nälgas, hirmul, vanglasse või puhkuselaagrisse kinni müüritud, on kevad ikka veel kevad. Vabrikutes kuhjuvad aatomipommid, politsei luurab linnades, valjuhäälditist voolavad valed, kuid

maailm käib ikka veel ümber päikese ning ei diktaatorid ega ka bürokraadid, kuitahes sügavalt nad seda ka ei tauniks, saa seda takistada.

Essee „Some Thoughts on the Common Toad” ilmus originaalis 12. aprillil 1946 Briti sotsiaaldemokraatlikus ajalehes Tribune.

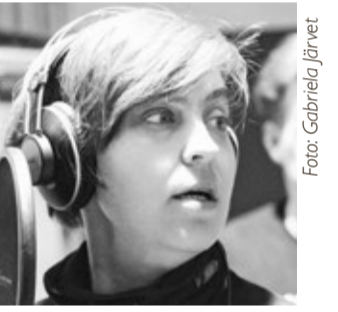

Foto: Gabriella Järvel

Kaisa Ling on tõlkija, kes leiab uusi tõlgitavaid tekste eelmistest tõlgitud raamatutest, mis viib omakorda järgmistele tõlgitud tekstidele ja uute raamatute ja kirjutisteni... Kõige nauditavam tsükkel, millesse kukkuda.

EKA Eesti Kunstiakadeemia

MAGISTRI- JA DOKTORI-ÕPPEKAVADE INFOTUNNID

jaanuaris ja veebruaris

Lisainfo ja registreerimine artun.ee/infotunnid

R.I.P. EDUARD WIIRALT, YOU WOULD'VE LOVED „KABAREE. PÕRGU”

Vaatas **Triinu Kree** ■ Kui lavastaja Tanel Saar katkestab etenduse algul publiku jutukõnna, paludes telefonid välja lülitada ja mitte pildistada, tekib aimdus, et ilmselt on lavastaja toimuma hakkavaga intiimsemalt seotud kui teatris harilikult. Nii lähebki – Saar astub etenduse jooksul aegajalt kõigeli silma peal hoidva isafiguurina tegevusse, korjab kokku joogitopse, kuivatab põrandalt vett, justkui jälgides, et supp päris üle ei keeks. Haarab korra kaameragi, et otsusekindla rahuga näitlejate keskele sammuda ja nende nägusid lähilaaanis suurele ekraanile kuvada.

Lavastuse pildiliseks aluseks on **Eduard Wiiralti** graafikalehed: „Kabaree”, mis võtab enda alla enami-ku lavastuse mahust, ja lõpetuseks „Põrgu”. Mõlemad on mulle tuttavad põhikoolist, kui koostasid kaootilise slaidiesitluse kunstniku tööd. „Kabaree” mitte niivõrd, seevastu aga „Põrgu” sööbis oma läbitungiva power'iga igaveseks mällu.

Näitlejate tormilainetes liikumine on inimese pahelisele ja ihatsevale hingele niivõrd vastav, et pakub lausa ekstaatilist, positiivset vabadustunnet.

2023. aasta „Kajaloodis” uuris **Kaja Käerner**, kas selle lavastuse sõnatus on märk teksti devalveerumisest, mispeale Saar aga selgitas, et proove tehti teksti kasutades: „Mihkel Seeder kirjutas minu mõtete põhjal teksti ja need olid monoloogid, mida näitlejad ise laval tegelikult ei esitanud, vaid kõrvalt keegi rääkis mikrofonile. See oli nagu sisemonoloog. Aga proove tehes võtsime need sealt ära, sest nad hakkasid inimeste mõtteid liiga palju juhtima. Mulle meeldis, et lavastus jääb mitmeti tõlgendatavaks, ambivalentseks: mõned inimesed, kellele ma nendest sseenidest rääkisin, nägid selles ühte, teised aga teist. Kui tekst oli seal juures, siis mõjus see liiga konkreetselt.”

Parafraaseerides **Auri Jürnat**¹, on Wiiralti graafiliste lehtede tunnetuslik-aistringuline laeng niivõrd tugev, et see õigustab täielikult lavastuse sõnapuudust. Artikuleeritud tekst õonestaks seal tunit, dünaamikat, asja hinge: lavale peab jääma meeleheitlik ja tormlev stiihia, mida on ka suurepäraselt tehtud.

MANIPULATSIOONITU VABADUS

Kõik liigutused on etenduses kantud põhjalikkusest ja siirast tantsurõõmust. Näiteks kui Hanna Maria Saar oma kergelt paljastatud tagumiku publiku poole pöörab, ei ole seal mingit tagamõtet ega vaatajate tunnetega mängimist – ta tantsibki päriselt, tähendus on terviku kanda ja vaataja tajuda. Rääkides lavastuse liikumisel ja häälitsemisel-häälitamisel põhinevast sisust, ei saa vaadata mööda 2024. aastal meedias avaldatud postitust, mida **Kert Kingo** oma seinale kopeerituna jagas. Esitan mõned lõigud.

„Ma pidin saama šoki, kui sain kümne minutiga aru, kuhu ma sattunud olen. Kas tõesti Eestisse ongi tulnud see labasus ja hälvitsemine? Laval ei öeldud mitte ühtegi sõna, ainult häälitseti – ausalt, AINULT häälitseti. Ael- sid, püherdasid maas. Ma mõtlesin, et ma olen sattunud hullumajja.”

„Siis „seksiti” ja tagatippu võttis üks meesnäitleja ennast täiesti paljaks ja hüppas laua peale ning aelas seal. See asi kestis 1,5 tundi järjest. Oleks ma seda teadnud, et selline jama mind ees ootab, poleks läinudki. Kas selline asi on ok?”

„Selliseks „kultuuriks” riigi raha jätkub.”
Noh... seks ja enese paratamatu, ühel või teisel viisil maailmale pakkumine – olgu see läbimõeldult tahtlik

või tahtmatult meeleheitlik – toimuvad nagunii, miks siis mitte neid teatris näidata? Kas üks sügavalt inimlik asi on pühama kui teine, et seda ei tohi elust enesest rääkivas etenduses esitada? Pealegi, mis seks. Easy tükk oli. Mulle meeldib maitsekas riivatus etendus- kunstis ja mulle meeldib seksuaalne teater, see avab midagi tabulist, ent inimlikku, kandes ka teistes kunst- žanrites tähtsat rolli, sest seks(uausus) on ise elu inim- lik ja vältimatu osa. Lahkudes mõtlesin, et... Jeesus, SELLE pärast ongi internet furoori täis? Ning parata- matult kerkib pähe mõte, kuidas peaksid konservatiiv- id üle elama potentsiaalsed elukolekused, kui nad ei suuda ilma röökiva halvaksapanuta tunnistada süü- tut ja pesuehtsat inimkeha lavastuses, kus see on juba alusmaterjali tõttu põhjendatud? Lavastuses, mis pole isegi avangardi tipus.

Ent jah, tõsisemalt rääkides näidatakse laval (mehe) genitaale ühe korra ja ülejäanud näitlejatel on seljas vähemalt pesu, ei midagi vähem, esialgu just rohkem. Imiteeritakse, kuidas mees teeb naisele suuseksi, vääneldakse laua peal ja järatatakse viisakal distantsil kae- lade kallal. Leian, et ilma sellise metsiku ja vabastava, otseselt mõtet kohutava visklemiseta poleks see etendus pooltki nii kõrgel tasemel. Me räägime ikkagi

Tants aurukatla ümber muutub tantsuks kontori veeautomaadi ümber. Etenduse viimases pooles – põrgus – on Maria Paiste mikrofoni häälitamine midagi nii ürgset, et see õmbleb inimese pahelisele sügavate pistetega veelkord kinni, nõelub kokku kop- sud ja tissid ja peenised ja alati millegi järele sirutu- vad käed. Nii pühalikult räpased ja ürgsed me liigina olemegi.

Etenduse alguses käsitletakse põgusalt lapseteemat, kui Karolin Jürise kehastatu tõmbab käekotist välja nuku, mille ta sinna varsti talle osaks saanud halvaks- panu ja seltskonnast väljaarvamise tagajärjel tagasi pistab. See justkui näitab, et emasid ei taheta enam sellesse mäslvasse peomaailma vastu võtta. Nukk tuleb etenduse lõpus tagasi, kui lavastaja sellega kur- natult maha langenud näitlejate vahel kõnnib, andes mõista, et olgu pidu kui räpane tahes, hommikul läheb elu edasi; koristatakse joogitopsid ja pühitakse end puhtaks. Ilma põhjalikuma lahtimõtestamiseta võiks see element mõjuda veidi ülelligisena, ent võttes ar- vesse lavastaja kommentaari, et etendus on kui peo anatoomia, on lapse metafoor omal kohal. Sellisena me siia kaosesse sünimne ja siin üles kasvame, püü- des küll leida oma individuaalset teed, ent komistades

Foto: Rait Avestik

„**KABAREE. PÕRGU**”, VAT TEATER. KONTSEPTSIOONI AUTOR JA LAVASTAJA TANEL SAAR, KOREOGRAAF HANNA MARIA SAAR, KUNSTNIK JOEL VÄLI, VALGUSKUNSTNIK ROMMI RUTTAS, HELILOOJA JA MUUSIK MADIS MUUL, LAVAL KAROLIN JÜRISE, MARIA PAISTE, AGO SOOTS, MEELIS PÖDERSOO, MARGO TEDER, RASMUS JÄRVESAAR, HANNA MARIA SAAR, TANEL SAAR. ESJETENDUS 20.09.2023 SAKALA 3 TEATRIMAJA BLACK BOX'IS.

„Kabareest” ja „Põrgust”. Näitlejate tormilainetes lii- kumine on inimese pahelisele ja ihatsevale hingele niivõrd vastav, et – kuigi käsitledes meie traagilist olemust – pakub lausa ekstaatilist, positiivset vaba- dustunnet. Vaatajale serveeritakse otse näkku, et jah, selline sa oled, seestpoolt. Ja nii ongi. Ja see on okei. Sest sa oled inimene.

SÕNATUSE ÜRGNE VÄGI

Hellise poole pealt on põnev, et DJ on nimelt lava kõrval, jalutades etenduse jooksul ühe korra üle lava, et samuti maitsta jooki, mida näitlejad ihalesid.

ikka ühel või teisel viisil meie eelkäijate süvainimlikes- se muustrisse.

Saar on loonud lavastuse, esitamata isiklike seis- ukohti või suuremaid tõlgendusi. Ta mängib Wiiralti teoste peal harmooniliselt häälestatud viisi, mis lubab vaatajal pealesurutud õpetlikkusest sisusse süüvida ning tekkinud aistingutest ja seostest oma pildi kujun- dada. Ja pilt on metsikult hea, ütleks lausa, et inimlikult ja kunstiliselt seksikas. On see teatavat halvakspanu väärt? Tegelikult mitte. Seega, pidutsagem.

¹ Jürna, A. 2023. Pidun püha. – Sirp, 13.10.

Dreamscape Festival

Barker ^{DE}
Croatian Amor ^{DK}
Glayden ^{FI}
Maria Faust

Music
Dharma Coil
DJ Shore Road
Lootus
Metruhaze
Music For Your Plants
noa
Olga & Bobek
Roma Vjazemski
Sapphogeist
Uku Masin
UVスペース
Weak People

Installations
Jane Veski
Janet Kljuzin
Lilian Maasik
Friedel Kauffmann & Karl-Markus Mütt
Raluca Mänailă
Tristan Rebane
Viktoria Martjanova
Ja paljud teised!

14.-16.02.25

Paavli Kultuurivabrik

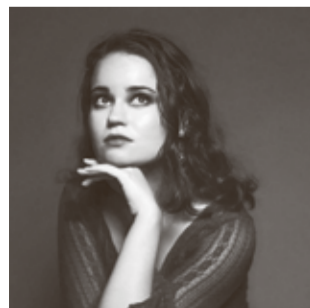

Foto: Ekvilibr

Triinu Kree on 19-aastane Hunt Kriimsilm, kes kroolib vaheldumisi teatri-, luule- ja ajakirjandusmaailma lainetes, armastab kirsipunast värvi ja häid lihtsaid musti saapaid.

ARMASTUSE KABINET: AVATUD SUHETE HÜMNI!

Milkgirl373 avab armastuse kabineti toimikud, võtab ette oma eksid, crush'id ja peas loodud armastuslood ning otsib teed nüüdisaegse kohtingukultuuri labüridis. Ikka selleks, et teha ruumi uutele ning pakkuda ka teile võimalust olla vähem „XD” ja rohkem „,3”.

Kirjutab Milkgirl373, pildistas Johanna Reinvald

kui ma väike olin, vaatasin enamasti filme ja sarju koos emaga. peategelaseks oli läbivalt Julia Roberts, kes leidis selle ühe ja õige. sellest tekkis ka illusioon, et mina kasvan suureks, saan töö sekretärina, kohtun oma ärimehes unistuste mehega, saan temaga lapse ja elan õnnelikult elu lõpuni. viga. ma olen 25-aastane ja Eesti on vallutanud avatud suhted.

esimest korda kuulsin monogaamia alternatiividest umbes kümneaastaselt, kui mulle räägiti „hirsaid” lugusid moslemi meestest, kellel on mitu naist. siis tundus see mulle absurdina – miks peaks issi armastama mitut emmet? xd. kuskil viieteist aastat hiljem olen jõudnud kohta, kus ma ei tunne enam, et saaksin kellelegi öelda, et ta ei tohi tahta kedagi teist. samuti ei usu ma enam, et see, mida keegi klubis mingi inimesega tegi, peaks tingimata meie koos loodud elu lõpetama. samas, olla osa avatud suhtest kõlab mulle nagu heavy deprekas ja ebakindluste maraton.

sellest hoolimata olen olnud alati skeptiline mitte ainult seoses monogaamia, vaid ka avatud suhete toimimisega. kas ma olen potentsiaalselt ideaalne kandidaat avatud suhteks? jah, teoreetiliselt küll. sõprade ja armsamatega teemat arutades olen kõva vend: contra monogaamia ja pro me-kõik-tahame-üksteistkogu-aeg-nussida. sellest lähtuvalt tasuks korra üle vaadata, mida need nähtused endast kujutavad.

polüamooria -yyyy- mitme romantilise suhte loomine samal ajal kõigi poolte teadlikul nõusolekul. see hõlmab nii emotsionaalseid kui ka füüsilisi sidemeid.

avatud suhe - - - suhe, kus sinul ja su partneril võivad olla seksuaalsed, kuid mitte romantilised suhted teiste inimestega. puudub otsene „reegel”, et kõik osalised peaksid selleks nõusoleku andma, samas oleks viisakas oma two-night stand'ile teada anda, et sellest ei arene midagi enam, sest sa tegelikult oled juba suhtes.

avatud suhted <3 on muutunud üha tavaprasemaks, eriti nooremate põlvkondade seas. siin on mõned põhjused, mida olen sõpradega vesteldes ja artikleid uurides täheldanud.

1. skeptitsism traditsiooniliste normide väärtuse suhtes. kunagi oli lahutus ebaseaduslik, kuid tänapäeval lahutuste arv kasvab. teistest küljest abielude arv väheneb ning inimesed saavad koos elada, lahutada ja sünnitada väljaspool abielu lapsi ilma sotsiaalse häbimärgistamiseta.
2. nii nagu töömaastik liigub rohkem suhtumise „mida ma päriselt teha tahan” poole, muutub ka armastuse ja suhete struktuur, et vastata mõlema poole päris ootustele, vajadustele ja elutempole.
3. 2022. aastal tõi Francesca Miccoli oma doktori-töös „Legal recognition of polyamory: Notes on its feasibility” mittemonogaamse elustiili põhjuseks tänapäeva meediamaastiku. alates telesarjadest ja podcast'idest kuni eneseabiraamatute ja ajakirjadeni – avatud suhted on muutunud tavaliseks vestlusteemaks. see on julgustanud inimesi ise neid suhte vorme proovima või vähemalt tunda rohkem huvi selle vastu, mida need endast kujutavad!
4. samuti toob dr Francesca Miccoli välja, et ühiskonna avatum suhtumine samasoolistesse suhetesse ja nende õiguslik tunnistamine, näiteks samasooliste abielude seadustamine, on loonud keskonnas, kus inimesed tunnevad end vabamalt, et väljendada oma seksuaalsust ja suhte-eelistsi. see on vähendanud traditsiooniliste ootuste

survet ja julgustanud inimesi avastama mitmekesisemaid suhtedünaamikaid, sealhulgas avatud suhteid.

Stanfordi professori Robert Sapolsky loeng „Human Sexual Behavior I” (2010) räägib inimsuhteid puudutavatest universaalidest ja eripäradest. monogaamsete suhete kontseptsioon – kaks inimest loovad eksklusiivse sideme – on kõigis kultuurides formaalselt olemas, ent ajalooline ja sotsioloogiline uurimistöö näitab, et tegelikkuses pole inimeste seksuaalkäitumine alati monogaamiaga kooskõlas. inimesed ei ole loomupäraselt loodud eluaegseteks monogaamseteks suheteks, vaid kipuvad olema pigem järjestikused monogaamid. näiteks kestab keskmine abielu üle maailma kaks kuni neli aastat, mis omakorda tähendab, et oleme monogaamsed, kuid seda ainult mingi aja. see on nimetatud „sarimonogaamiaks” – s.o liikumine ühest monogaamsest suhtest teise, seda teadvustades tõmbab Sapolsky paralleele inimeste loomuliku kalduvusega mitmekesisusele – kuigi enamik astub ühel hetkel elus monogaamse suhtesse, eksisteerib lääne kultuuris pigem sotsiaalne, mitte seksuaalne monogaamia.²

mida veel inimeste kohta teatakse? petmine on universaalne nähtus ja kogu suhte vältel kestev romantika on pigem väga uus kontseptsioon, ulatudes tagasi 50ndatesse.²

kui kuulsin esimest korda, et mitmed mu sõbrad on astunud avatud suhetesse, mõtlesin, et see on mingi hipisitt. mu sõbranna Kirke oli olnud oma peikaga koos pool aastat, kui nad oma suhte „avasid”, minu esimene reaktsioon oli teda aidata, kuna arvasin, et armastus uue qti vastu on ta täiesti pimedaks teinud. ta nuttis ebakindluste ja kadeduse pärast, kuid ei andnud alla. kui mina üritasin lohutada teda lausetega „ta ei väärigi sind” ja „jätä ta maha”, tegi tema mulle selgeks, et ta on selles suhtes konsensuslikult ning ka tema soovib, et tal oleks vabadus eksperimenterida. ta ei tunne, et ta peaks panema ühe inimese ölele kõik oma vajadused: olla elukaaslane, sõber, vestluspartner, seksuaalpartner jne. seda on palju, mida oodata ainult ühelt inimeselt. igähele on rohkelt vajadusi ja soove, pros and cons'e – miks siis mitte leida see perfektne elustiil, mitte partner?

sellest vestlusest on nüüd möödas paar aastat ja armastusest sel moel mõtlemine on mu aju umbes viis korda sassi ajanud, aga samas paljastanud enda kohta ka uusi arusaamu. mida ma ikkagi tahan? kellega ma olla tahaksin? kuidas ma selle inimesega olla tahaksin? kas ma tunneksin ebakindlust, kui mu partner suudleks kellegagi peol, aga oleks sellega seoses aus ja ütleks, et see oli tühine sebimine? aga kui ta seksiks temaga?

nüüd vaatabki mulle otsa see kauaoodatud vabadus. üks prantsuse kutt, kellega ma parasjagu sebin, tahab olla... tön-tön-töö... avatud suhtes. pray for me. will keep you updated...

¹ Miccoli, F. 2021. Legal recognition of polyamory: Notes on its feasibility. – Whatever. A Transdisciplinary Journal of Queer Theories and Studies, nr 4 (1), lk 357–380.

² Sapolsky, R. 2011. Human Sexual Behavior I. – YouTube, 02.02.

Modelid: Tristan Czar Asamide, Kristina Sikk ja Johanna Reinvald

keskmine abielu kestab kaks kuni neli aastat, mis tähendab, et oleme monogaamsed, kuid seda ainult mingi aja.

üks asi, mida ma olen enda kohta aastate jooksul – täis küsitavaid reedeid ja kahtlaseid teisipäevahommikuid – õppinud, on see, et monogaamia pole üsna kindlalt mulle, kui keegi üritab minuga midagi püsivamat luua, hakkan väljapääsu otsima. see tunne pole seotud kellegi isikliku puuduse, vaid pigem mu enda sisemise rahutusega – nagu igatsus vabaduse järele, mida ma ei oska traditsioonilisest suhtumelist leida. samal ajal tunnen, et ihkan romantikat ja seda sügavat ühendust, mida monogaamsed suhted sageli tootavad. :3

KINO
»SÕPRUS«

PÜHA SÕPRUS

PÜHAPÄEVITI 19.00

VÄIKE MISS PÄIKESPAISTE
12.01

HIRM JA JÄLESTUS LAS VEGASES
19.01

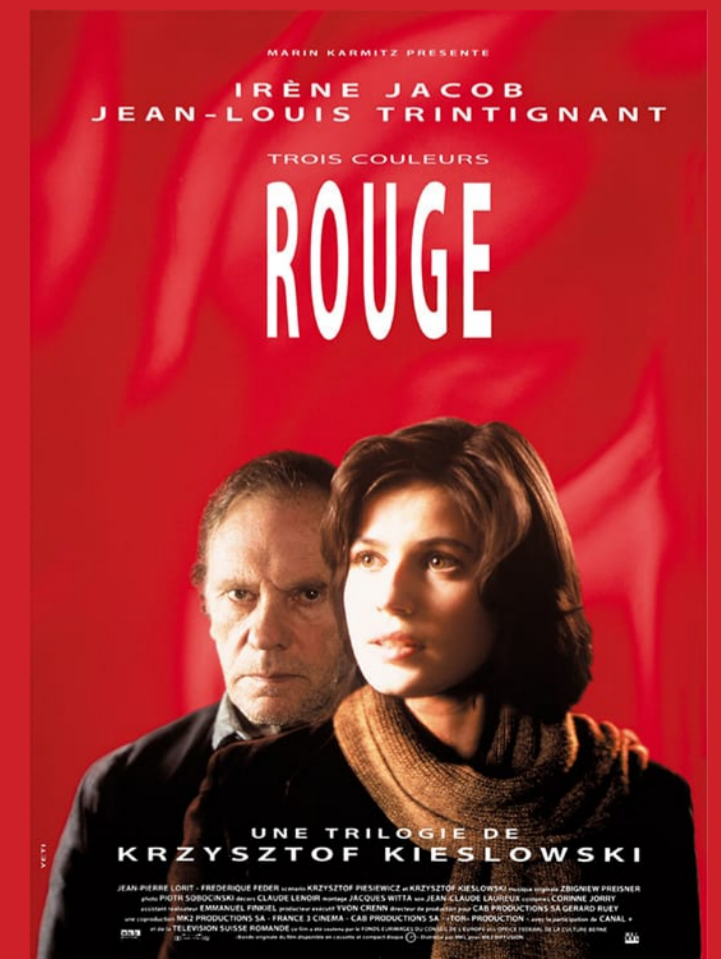
THELMA JA LOUISE
26.01

KOLM VÄRVI: SININE
02.02

KOLM VÄRVI: VALGE
16.02

KOLM VÄRVI: PUNANE
23.02

kinosoprus.ee

Kaader filmist „Lapsehooldaja“

08.01. NÄHTAMATUD NÄHTAVAKS

8. jaanuaril avaneb Rae Kultuurikeskuse Rae Kunsti Platsis Alana Proosa fotodel ja Kristina Amori intervjuudel põhinev näitus „NAINE“. Väljapanek toob nähtavale nende naiste arvamused, väärtused ja elutunnetuse, kes on tihti tavapilgu eest nähtamatud. Erilist tähelepanu pööratakse puudega naistele kui ühele haavatavaimale ühiskonnarühmale, eesmärgiga julgustada neid olema nähtavad ja leidma oma kohta. Uuri: kultuur.rae.ee

Kaader filmist „20. sajandi naised“

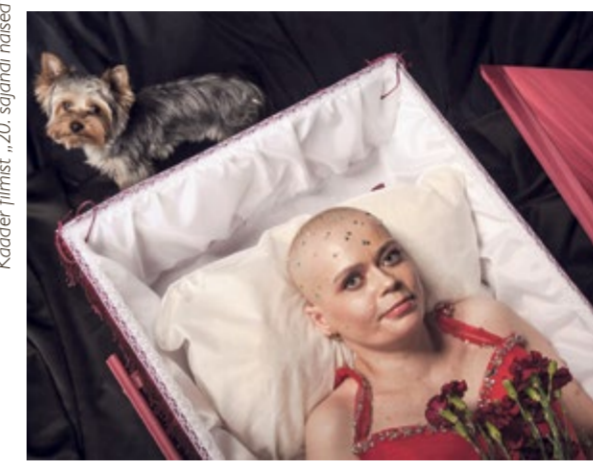
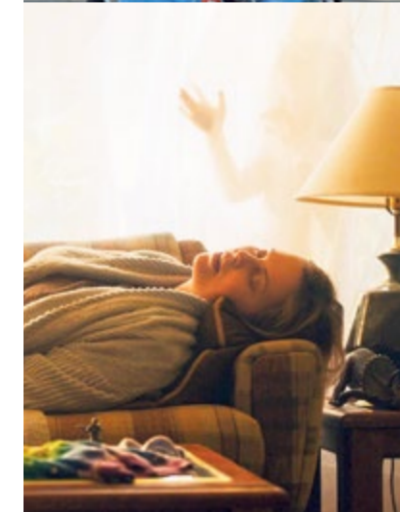

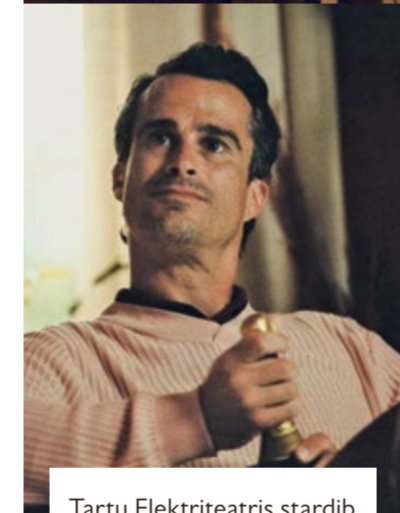
Foto: Alana Proosa

Kaader filmist „Tully“

08.01. ELAS KORD MÄETAMM

Draakoni galerii avaneb aastaks sedakorda Marko Mäetamme „Elas kord“, kus muinasjutumotiivid võimaldavad (või lausa kutsuvad esile?) psühhonaalüüsilisi tõlgendusviise, minematama seejuures taotlust meie(?) lapselikkude meelde tuld. Mäetamm soovib siin tekitada teose ja vaataja vahelisi dialooge ning panna publikut mõtlema väljaspool mugavustsooni ja tabasid. Väljapanek jääb avatuks 1. veebruarini. Uuri: hobusepeadraakon.ee

Kaader filmist „Lapsehooldaja“

10.01. PIIRIDETA SOSINAD

Kaisa Maasiku kureeritud rahvusvaheline grupinäitus „Kinnisilmi sosinad“ EKA galeriis tegeleb uinumise ja unistamise ning nende vältel kogetava piirideta olekuga. Minategelane on äkitselt unne vajunud või juba und nägemas, võttes omapai ette rännakuid tundmatusse. Võõrast maailma kogetakse justkui läbi kellegi teise uduse pilgu, usaldades end tema kätte. Osalevad Kadri Joala, Tõnis Jürgens, Ats Kruusing, Marc Sauvageot ning Victor Flavell (FR), Minni Havas (FI) ja Sanna Nissinen (FI). Näitus on avatud 2. veebruarini. Info: artun.ee

Tartu Elektriteatris stardib 12. jaanuaril eriline eriprogramm „Piim, naer ja pisarad“, mille keskmes on emaduse kaunis, kuid keerukas maailm. Seansid toimuvad kord kuus püüa-päeviti jaanuarist maini (ehk kuni emadepäevani välja). Programm otsib viie filmiga vastuseid sellele, milline on tänapäeva ema, mida ta tunneb, millest ta mõtleb ja kellele toetub. 12. jaanuaril kell 15 on kavas neist esimene, Jason Reitmani „Tully“ (2018), mis puudutab oma eheduse, muheda huumorimeele ja aususega.

Täpsem info: elektriteater.ee

10.01. AURORA

Alates 10. jaanuarist saab kodumaistes kinodes silmitseda Andres Maimiku ja Rain Tolgi uusimat ühist mängufilmi „Aurora“. See on lugu noorest naisest, kes on kasvanud üles ühtehoidvas perekonnas, mis tähendab aga ka pingsalt tegelase igat sammu jälgivaid pilke. Vastukaaluks säärasele kontrollimehhanismile ilmub peategelase ellu n-ö keelatud armastus, nõnda võtavadki päritolu ja uus metsik salaelu suuna paratamatule kokkupõrkesile. Osades Maarja Johanna Mägi, Ott Kartau, Indrek Taalmaa, Kersti Heinloo jt. Vaata: kuukulgur.ee

16.01. KLIITOR ON ANARHIST?

16. jaanuaril toimub Terminal Records&Baris Sveta Grigorjeva värske teose „Kliitor on anarhist“ suurejooneline esitluspüü. Tegemist on Grigorjeva arvustuste n-ö greatest hit'ide kogumikuga, mida saab esitlusele ka soodushinnaga soetada. Kuid see pole muidugi veel kõik! Autoriga vestleb ei keegi muu kui Vilja Kiisler, tantsuks mängib ei keegi muu kui Kaisa Ling Thing. Uuri lähemalt Facebooki üritusest „Kliitor on anarhist“ esitlus/pidu“.

17.01. JAAN KAPLINSKI PÄEV

17. jaanuaril toimub Eesti Kirjandusmuuseumis kolmandat korda Jaan Kaplinski pühendatud (ettekande)päev, kus vaadeldakse Kaplinski käsitlust loodusest, loodusrahvastest ja mütoloogist, arutletakse tema rolli üle soome-ugri kultuuri kandjana ja eesti pärimuskultuuri eestkõnelejana ning räägitakse ka tema koostatud loodusrahvaste muinasjutude kogumikest. Ettekannetega esinevad Ott Heinapuu, Risto Järvi, Valdur Mikita ja Hasso Krull, päeva lõpetab Jakob Mäe Teatristudio loodud luulekava Kaplinski tekstide põhjal. Info ja registreerumine: kirmus.ee

Foto: Ave Maria Müstlik / Wikimedia Commons (BY-SA 3.0)

18.01. SAKALA PUNK 2025

18. jaanuaril tasub uudishimulikumat kontingendil seada sammud heaga Viljandise Konservatooriumisse (Koidu 13a), kus pruugib omakorda kohata nähtagides, needitatud ja ebakorrapärase soengutega seltskonda. Käes on Sakala Punk 2025! Laval laiutavad Düsentroop, Avemaria, Spekter, Cunt Terrorist ja Koni. Uksed avanevad kell 19, väidetavalt saab ka suppi... Piletid- jm info: facebook.com/konservatoorium

23.01. LOOTUSEST JA KÄTTEMAKSUST

VAT Teater toob alates 23. jaanuarist (Sakala 3 Teatrimajas) lavale „Kalevala“ eeposest pärit Kullervo saaga. Kullervo on noor mees, keda kannustab tahe maailmas õiglus taastada – orjuse alandatud vägilane ei suuda ebaõiglusleppida. Saatus juhib kangelase aga ootamatult eksirännakutele Põhjalla kaunis looduses, kaaslasteks müütilised kangelased, loodusvaimud ja vanad tuttavad. Lavastaja Aare Toikka „Kullervo“ tõukub Aleksis Kivi ja Elias Lönnroti teostest ning Akseli Gallen-Kallela maaliloomingust. Nimiosas Päärü Oja. Lähemalt: vatteater.ee

27.01. UHKUS JA ALANDLIKKUS

Kanuti Gildi SAALI ja Von Krahli Teatri koostööst sündinud „Pantheon“ (lavastaja Mart Kangro, dramaturg Eero Epner) tegeleb kollektiivse mälu ning sellega seotud uhkuse ja alandlikkuse temaatikaga, vaadeldes meie kultuuripärandi ja üksikisiku omavahelist suhet. See on katse pühitseda inimlikkust loo jutustamise ja selle kuulamise akti kaudu. Nagu muinasjutustest või unejuttu lugev lapsevanem, pajatab „Pantheon“ publikule sellest, kuidas väikestes asjades saavad kokku suured lood. Esietendus 27. jaanuaril Von Krahli Teatris. Vaata: vonkrahli.ee/saal.ee

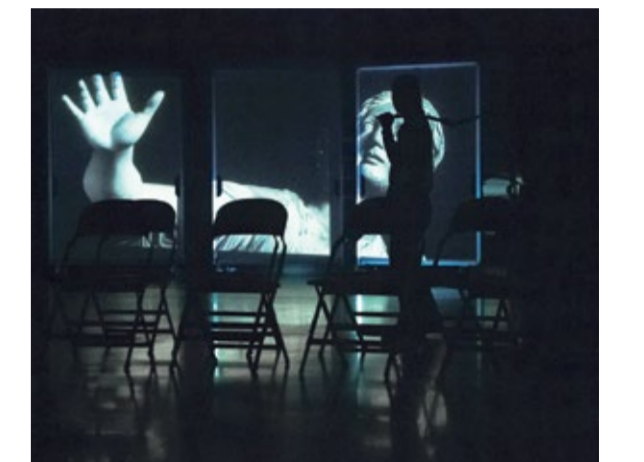

Foto: Kristel Zimmer

30.01. EESTI RAAMAT 500

Eesti raamatu aasta avatakse Tartus pidulikult 30. jaanuaril päikesetõusul Kristjan Jaak Petersoni kuju juures aasta kirjandusõpetaja väljakulutamisega. Järgneb programm Tartu Ülikooli raamatukogus, sh Utopia Saatkonna „Eesti raamat 1000“, konverents „Eesti raamat 500“ ning näituse „Õpetusest võrsus iva. Eestikeelsest loengukonspetsist kõrgkooliõpikuni“ avamine. Öhtune pidu toimub Tartu Kirjanduse Maja kultuuriklubis Salong. Info: raamatuaasta.ee

01.02. KULTUURIKLUBI TEMPEL 2.0

Pärnu kultuuriklubi Tempel avab pärast mõningast pausi 1. veebruaril värskest renoveeritud ja eriti kena mahutavusega Pärnu Rannakinos kõigi kultuurisõprade suureks rõõmuks taas oma ukse! Avakontserti kroonib live-ansambliga NOËP, tooni annavad DJ Kersten Kõrge, Silica, Mauka, Kevin Park ja BNDX. Kel aga võimalust ja (südame)soovi, need saavad teada Templit tarviliku tehnikaga muretsemisel veel kuni 26. veebruarini Hooandja keskkonnas. Järgi: facebook.com/kultuuritempel

KUNST KLEISI KLOMBID

GÜ galeriis ARSi kunstilinnakus (Pärnu mnt 154, Tallinn) on kuni 25. jaanuarini avatud Mihkel Kleisi näitus „Seestunud klombid“. Külalastajad ootab kahesteikümne teostest koosnev pliatsijoonistusel põhinev ning ofsettrüki teostatud graafikaseeria, mis jätkab Kleisi varasematel näitustel – „Tähdenduseväline vaade“ (Rüki Galerii, 2021) ja „Sotto Forte“ (Temnikova & Kasela galerii, 2016) – kujunenud sürealaesete fantaasiavormide käsitlemist. Info: estonianprintmakers.voo.com/gu-galerii

+KARL SAKS+

TEATRI

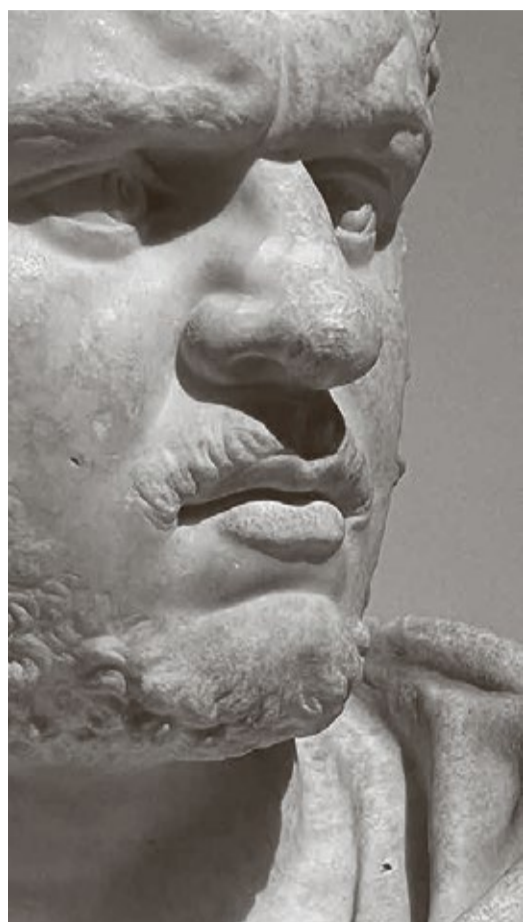
TANTS

PERFORMANCE

MUUSIKA

VIDEO

INVAIT

Hendrik Kaljujärv
Netti Nüganen
Johhan Rosenberg
Pääsu-Liis Kens
Anne Tüرنpu
Artjom Astrov
Michaela Kisling
Hanna Kritten Tangsoo
Johannes Säre
Jaan Evert
Raido Linkmann

SCHEMIA

Esietendus 12.02 19:30

14/17/18.02 19:30 & 15.02 17:00

+Kanuti Gildi SAAL

Pikk 20, Tallinn • SAAL.EE

Pilet 14/19 EUR; kohapeal 20/25 EUR

elektron.art

HOOAEG 2024/2025

